

Gelijke Kansen Levensweg

Theoretisch kader

Theoretisch kader

Gelijke Kansen Levensweg

Tijdens het bewandelen van de SKB levensweg sta je stil bij belangrijke hobbels die je rugzakje mogelijk zwaarder hebben gemaakt. De levensweg start bij je geboorte, daarna wandel je door verschillende levensfasen naar je werkende leven, je ontmoet de SKB-partners en je ervaart welke bepalende factoren en cruciale momenten van invloed zijn op het wel of niet krijgen van gelijke kansen in het leven. Op een unieke manier ga je met elkaar in gesprek zodat je je écht kunt verdiepen in de wereld van een ander!

In dit theoretisch kader wordt er per vraag achtergrondinformatie gegeven. Zo lees je eerst een aantal cijfers die de situatie schetsen en het belang van de vraag aantonen. Daarna kan je wetenschappelijke inzichten lezen die aantonen hoe dit onderwerp doorwerkt op het krijgen van (on)gelijke kansen. Hierna zijn er per vraag wat werkzame interventies uiteengezet. Tot slot een lijst met voorbeelden van stichtingen waar je terecht kunt en aanbevelingen voor meer informatie met betrekking tot de vraag.

[Bekijk hier de Levensweg](#)

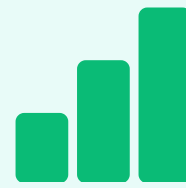
[Bekijk hier het aanbod van onze partners](#)

Inhoudsopgave

- Vraag 1.** Hoeveel stress had jouw moeder tijdens de zwangerschap?
- Vraag 2.** In welke wijk ben je geboren? Welke impact heeft dit?
- Vraag 3.** Heeft jouw naam je geholpen in het leven?
- Vraag 4.** Maakte je gebruik van voorschoolse educatie?
- Vraag 5.** Werd jij thuis veel voorgelezen?
- Vraag 6.** Ging jij met of zonder ontbijt naar school?
- Vraag 7.** Kon jij je goed verstaanbaar maken in het Nederlands?
- Vraag 8.** Waren er voldoende leraren bij jou op school?
- Vraag 9.** Hadden de leraren bij jou op school hoge verwachtingen?
- Vraag 10.** Wat schreef jouw leraar over je op in je rapport?
- Vraag 11.** Was jij een thuiszitter?
- Vraag 12.** Konden en mochten vriendjes bij jou thuis spelen?
- Vraag 13.** Had jij veel rolmodellen om je heen?
- Vraag 14.** Wie hielp jou toen je moeite had met je huiswerk?
- Vraag 15.** Hoe vaak had jij contact met andere mensen uit de buurt?
- Vraag 16.** Kon jij na schooltijd sporten, naar het museum en/of naar muziekles?
- Vraag 17.** Was jij een neurodivergente leerling?
- Vraag 18.** Was er bij jou op school voldoende ruimte voor talentontwikkeling en horizonverbreding?
- Vraag 19.** Wie hielp jou met de overgang naar de middelbare school?
- Vraag 20.** Kon jij bij je ouders/verzorgers terecht als je het zwaar had op school?
- Vraag 21.** Hoe vaak werd er op school om jouw mening gevraagd?
- Vraag 22.** Was jouw thuissituatie geschikt om te kunnen leren?
- Vraag 23.** Wie heeft jou aan je eerste baantje geholpen?
- Vraag 24.** Wie kon jou vertellen over ondernemerschap?
- Vraag 25.** Was school voor jou een veilige plek waar je kon zijn en ontdekken wie je bent?
- Vraag 26.** Kwam jij in contact met jongeren uit andere culturen en achtergronden?
- Vraag 27.** Kreeg jij net als anderen de kans om verder te leren?
- Vraag 28.** Had je toegang tot voldoende financiële middelen om verder te leren?
- Vraag 29.** Kende jij alle gebruiken en gewoontes waar je op school zat?
- Vraag 30.** Welke impact wilde jij maken in de maatschappij?
- Vraag 31.** Welke dromen wilde je waarmaken?
- Vraag 32.** Wist jij toen al hoe je je hoorde te 'bewegen' in onze maatschappij?
- Vraag 33.** Hoe ging het met je mentale gezondheid?
- Vraag 34.** Kon jij alle verleidingen weerstaan?
- Vraag 35.** Is (mogelijk) schooluitval bij jou aan de orde geweest?
- Vraag 36.** Wist jij welke opties voor werk er zijn?
- Bronnenlijst**

1 Hoeveel stress had jouw moeder tijdens de zwangerschap?

- 20% tot 30% van de zwangere vrouwen in Nederland last heeft van angstige en sombere gevoelens.
- 1 op de 6 kinderen heeft een minder goede start door vroeggeboorte/laag geboortegewicht en blootstelling aan medische of sociale risicofactoren.
- Kinderen van moeders die veel stress ervaren tijdens de zwangerschap hebben gemiddeld 8 punten lagere IQ-scores op 4-jarige leeftijd.

Kerncijfers

Interventies

- Kansrijke start
- Gezond Zwanger Worden

Bij wie moet je zijn?

- [Kansrijke Start](#)

Wetenschap

Prenatale stress kan invloed hebben op de ontwikkeling en gezondheid van het kind (Rechtuijt & Noordermeer, 2019). Studies tonen aan dat verhoogde stressniveaus tijdens de zwangerschap geassocieerd zijn met een hoger risico op gedrags- en emotionele problemen bij kinderen, zoals angst en aandachtsstoornissen (Rechtuijt & Noordermeer, 2019). Daarnaast kan prenatale stress bijdragen aan een verhoogde kans op vroeggeboorte en een lager geboortegewicht, wat op lange termijn gezondheidsproblemen kan veroorzaken (Cardwell, 2013). Socio-economische factoren, werkstatus en de kwaliteit van relaties dragen bij aan prenatale stress (Glover, 2007). Het moment van blootstelling aan stress tijdens de zwangerschap kan de uitkomsten beïnvloeden, waarbij stress in de late zwangerschap sterkere effecten heeft op het gedrag van het nageslacht (Glover, 2007).

- Boek: [Baby's onder stress](#), Diana de Koning
- Boek: [De eerste 1000 dagen](#), Tessa Roseboom
- Podcast: [Podcast 1000 dagen 1000 vragen](#), Kansrijke Start

2 In welke wijk ben je geboren? Welke impact heeft dit?

- Basisscholen met een complexe leerlingenpopulatie hebben 2,5 keer zo vaak te maken met lerarentekorten.
- Complexiteit hangt samen met herkomst, opleidingsniveau, financiële situatie en verblijfsduur van ouders.
- Verhuizen naar betere buurten verbetert leerresultaten gemiddeld met 4% per jaar.
- 5,7% van de Nederlandse kinderen leeft in een bijstandsgezin; in grote steden is dit 13%.
- Arme mensen leven gemiddeld 8 tot 12 jaar korter dan rijke mensen.
- In arme wijken heeft bijna 20% van de kinderen overgewicht, tegenover 10% in rijkere wijken.

Interventies

- Wijken mengen
- Kloof tussen arm en rijk verkleinen
- Leraren eerlijker verdelen over scholen
- Scholen in kansarme wijken extra ondersteunen
- Investeren in lokale netwerken en voorzieningen

Bij wie moet je zijn?

- [Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid](#)
- [Gelijke Kansen Alliantie](#)

Wetenschap

Onderzoek wijst uit dat de wijk waar een kind opgroeit een significante impact heeft op de ontwikkeling van kinderen op meerdere gebieden (Ricciardi et al., 2020; Villanueva et al., 2017). Zo beïnvloedt de leefomgeving de fysieke gezondheid van kinderen door de effecten ervan op actief spelen en onafhankelijke mobiliteit (Villanueva et al., 2017). Daarnaast beïnvloeden anderen kenmerken van een wijk verschillende aspecten van de ontwikkeling van kinderen, waaronder armoedeniveaus, blootstelling aan geweld, gezondheidsachterstanden, toegang tot hulpbronnen, sociale cohesie en schoolkwaliteit (Ricciardi et al., 2020).

- Rapport Movisie: [De gemengde wijk als tussenstap naar de inclusieve wijk](#) | Movisie
- Rapport SCP: [De leefwerelden van arm en rijk](#)
- Onderzoeksrapport: ['Het maakt uit waar je wieg staat'](#) - Verwey-Jonker Instituut
- Artikel: [Het lerarentekort is geen landelijk maar een schoolspecifiek probleem](#) - ESB
- Boek: [Misschien moet je iets lager mikken](#), Milio van de Kamp
- Serie: [Sander en de kloof](#) | NPO Start
- Rapport SCP: [eigentijdse ongelijkheid](#)

3 Heeft jouw naam je geholpen in het leven?

- Leerlingen met een Arabische voor- en achternaam worden gemiddeld 1/2 schoolniveau lager ingeschaald dan leerlingen met vergelijkbare intelligentie en een Europees klinkende achternaam.
- Sollicitanten met een Nederlands klinkende achternaam hebben 60% meer kans om door de eerste selectieronde te komen dan sollicitanten met een Arabisch klinkende achternaam, ondanks identieke cv's.
- Mensen met een Marokkaans klinkende naam hebben 22% minder kans om uitgenodigd te worden voor een bezichtiging van een huurwoning dan mensen met een Nederlands klinkende naam.

Interventies

- Bewustwording van onbewuste vooroordelen
- Objectieve selectie en positieve bekrachtiging op arbeidsmarkt
- Gemeentelijke aanpak en monitoring

Bij wie moet je zijn?

- [Kennisplatform Inclusief Samenleven](#)
- [Movisie](#)
- [College voor de Rechten van de Mens](#)
- [Discriminatie.nl](#)
- [ECHO](#)

Wetenschap

De naam die iemand draagt, kan significant invloed hebben op de kansen die diegene krijgt in het leven (Aguboshim, 2021). Discriminatie op basis van naam is een vorm van institutioneel racisme die diep verankerd is in verschillende maatschappelijke systemen, van onderwijs tot arbeidsmarkt (Wan, 2023). Een naam fungeert als een sociaal signaal dat onbewuste vooroordelen kan activeren (Wan, 2023). In Nederland heeft de naam van mensen impact op verschillende aspecten van het leven, zoals onderwijs, werk en huisvesting. Niet- Nederlands klinkende namen leiden vaak tot nadelige behandeling, zelfs wanneer andere factoren gelijk zijn (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 2022).

- Boek: [Waarom ik niet meer met witte mensen over racisme praat](#), Reni Eddo-Lodge
- Documentaire: [2Doc: Wit is ook een kleur - 2doc - VPRO](#)
- Onderzoek: [Discriminatie bij het schooladvies | KIS](#)
- Site: [Movisie](#)

4 Maakte je gebruik van voorschoolse educatie?

- VE-kinderen kunnen tot 2/3e van hun oorspronkelijke achterstand in woordenschat en aandacht inhalen.
- In Nederland zijn er ongeveer 53.257 doelgroepkinderen voor voorschoolse educatie geïdentificeerd, waarvan er 43.334 deelnemen. Dit betekent dat ongeveer 23% van de doelgroepeuters niet wordt bereikt.
- Slechts 12% van de gemeenten bereikt alle peuters.
- Kinderen van ouders met lage inkomens maken significant minder gebruik van kinderopvang.

Interventies

- Actief beleid voorschoolse educatie

Bij wie moet je zijn?

- [JES Rijnland](#)
- [Kansrijke Start](#)

Wetenschap

Voorschoolse educatie is bedoeld voor kinderen tussen 2,5 en 4 jaar oud met een risico op een onderwijsachterstand en is gericht op het bevorderen van onderwijskansen (NJI, z.d.-c). Volgens de wet moeten gemeenten samen met het onderwijs en de kinderopvang jaarlijks vaststellen welke kinderen in aanmerking komen voor voorschoolse educatie. Onderzoek wijst uit dat deelname aan voorschoolse educatie positieve effecten kan hebben op de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen (Leseman & Veen, 2016). Met name kinderen met een risico op ontwikkelingsachterstanden profiteren van een kwalitatief hoogwaardige voorschoolse educatie. Factoren zoals de startleeftijd en de kwaliteit van het programma spelen een cruciale rol in de effectiviteit van deze educatie (Leseman, 2022).

- Site: [Voor- en vroegschoolse educatie \(vve\) | Nederlands Jeugdinstituut](#)
- Site: [Voorschoolse Educatie \(VE\) - Brancheorganisatie Kinderopvang](#)

5 Werd jij thuis veel voorgelezen?

- 1 op de 5 ouders van kinderen tussen 0 en 12 jaar leest helemaal niet voor.
- 1 op de 9 ouders (11%) heeft zelf moeite met lezen, schrijven en/of rekenen.
- Kinderen hebben 3x meer risico om op latere leeftijd laaggeletterd te worden, als beide ouders laagopgeleid zijn.
- Kinderen die 15 minuten per dag lezen of worden voorgelezen, komen jaarlijks met ongeveer 1.146.000 woorden in aanraking. Kinderen die minder dan 5 minuten per week lezen of worden voorgelezen, komen jaarlijks met slechts ongeveer 21.000 woorden in aanraking.
- Voorlezen kan 8% verklaren van de verschillen tussen kinderen in de taalontwikkeling, ontlukende geletterdheid en leesvaardigheid.
- 37% van de kinderen bezit thuis minder dan 10 kinderboeken.

Interventies

- Stimuleren taalontwikkeling en taalomgeving
- Drempel naar taal en taalontwikkeling verlagen
- Taalontwikkeling ouders verbeteren
- Bibliotheek toegankelijker maken
- Boeken aanbieden

Bij wie moet je zijn?

- [Taal Doet Meer](#)
- [JES Rijnland](#)
- [VoorleesExpress](#)
- [Stichting Lezen en Schrijven](#)
- [Stichting Lezen](#)

Wetenschap

Voorlezen aan kinderen is belangrijk voor hun taalontwikkeling, woordenschat vergroting en het versterken van hun concentratievermogen (Stichting Lezen en Schrijven, 2018). Daarnaast bevordert het de fantasie en creativiteit van kinderen, en helpt het hen emotionele vaardigheden te ontwikkelen door zich in te leven in verhalen en personages. Voor laaggeletterde ouders kan het lastig zijn om jonge kinderen te helpen in de taalontwikkeling. Veel kinderen starten daardoor met een kleinere woordenschat op de basisschool. Scholen herkennen taalarmoede in gezinnen en laaggeletterdheid bij ouders nog onvoldoende (Bus & de Bondt, 2022). Integratie van taalactiviteiten gedurende de hele dag en voorlezen zijn van groot belang. Hierbij is het van belang dat wordt aangesloten op de belevingswereld van het jonge kind (Bus & de Bondt, 2022).

- Artikel met tips: [Het belang van voorlezen](#)
- Artikel: [Leesopvoeding vergroot leesvaardigheid - Stichting Lezen](#)
- Boek: [Voorlezen gaat zó, Irma van Welzen](#)

6 Ging jij met of zonder ontbijt op naar school?

Kerncijfers

- 5% van de kinderen in Nederland ontbijt niet dagelijks.
- Het overslaan van ontbijt kan zorgen voor 20-30% lagere scores bij taken die concentratie en geheugen vereisen.
- Iemand die niet ontbijt heeft 23% hogere kans op stress gedurende de dag in vergelijking met iemand die wel ontbijt.

Interventies

- Schoolontbijt

Bij wie moet je zijn?

- [Jeugdeducatiefonds & het Rode Kruis](#)
- [Nationaal Schoolontbijt](#)

Wetenschap

Onderzoek van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en andere instituten bevestigt dat ontbijt een cruciale rol speelt in de fysieke en mentale ontwikkeling van kinderen (WHO, 2023). Daarom is het stimuleren van ontbijtroutines belangrijk voor hun welzijn en academisch succes. Zonder ontbijt naar school gaan kan de cognitieve prestaties en concentratie van kinderen negatief beïnvloeden (Nationaal Schoolontbijt, 2023). Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat een voedzaam ontbijt de glucosespiegel stabiliseert, wat essentieel is voor de hersenfunctie en het geheugen (Adolphus et al., 2013). Kinderen die regelmatig ontbijten, vertonen minder vermoeidheid en gedragsproblemen in de klas (Adolphus et al., 2013).

- Informatie Jeugdeducatiefonds: [Programma Schoolmaaltijden - Jeugdeducatiefonds](#)
- Cijfers: [Feiten en cijfers - Nationaal Schoolontbijt](#)

7 Kon jij je goed verstaanbaar maken in het Nederlands?

Kerncijfers

- Bij bijna een kwart van de leerlingen wordt er thuis in een andere taal gesproken dan het Standaardnederlands (Fries en dialect vallen hier niet onder).
- Ongeveer 20% van de Nederlandse kinderen verlaat het basisonderwijs met een taalachterstand van twee jaar op hun leeftijdgenoten.
- Ongeveer 37% van de leerlingen behaalt niet het streefniveau 2F voor taalvaardigheid aan het einde van de basisschool.

Interventies

- Extra taallessen
- Taalmaatjes
- Taalinput vanuit huis verbeteren

Bij wie moet je zijn?

- [Taal Doet Meer](#)
- [Common Frames](#)
- [Iedereen Een Meester](#)
- [SKC](#)
- [Life Skills](#)
- [JES Rijnland](#)

Wetenschap

Onderzoek wijst uit dat taaldiversiteit in klaslokalen complexe effecten heeft op de resultaten van studenten (Bredtmann et al., 2021). Voor leerlingen van wie Nederlands niet de eerste taal is, kunnen taalbarrières een aanzienlijke invloed hebben op academische prestaties, sociale interacties en culturele identiteit (Hameed et al., 2025). Het spreken van de primaire taal in de klas wordt geassocieerd met betere sociale vaardigheden en nauwere relaties tussen leerkracht en leerling (Chang et al., 2007). Over het algemeen suggereert onderzoek dat hoewel taalvaardigheid cruciaal is voor academisch succes en sociale integratie, de aanpak van taalonderwijs zorgvuldig moet worden overwogen om te voorkomen dat bestaande ongelijkheden worden versterkt (Chang et al., 2007). Om deze uitdagingen aan te pakken, worden gepersonaliseerde taalondersteuningssystemen, inclusievere onderwijspraktijken en een grotere culturele sensitiviteit aanbevolen.

- Gelijke kansen in de klas (ook als luisterboek beschikbaar): [Taal](#)
- Informatie over mondelinge taalvaardigheid in het curriculum: slo.nl/thema/meer/basisvaardigheden/taal-nederlands/mondeling/
- Boek: [Actief met taalvaardigheid](#), Francoise Lucas
- Wetenschappelijk artikel meertaligheid: [wetenschapvanwoorden/chapter/hoofdstuk-7-docenten-leerkrachten](#)

8 Weren er voldoende leraren bij jou op school?

- Er is in Nederland 7.729 FTE lerarentekort in het PO.
- Er is in Nederland 3.800 FTE lerarentekort in het VO.
- Het grootste tekort is in wijken met een lage SES. Basisscholen met een complexe leerlingenpopulatie hebben gemiddeld 2,5 keer zo vaak te maken met lerarentekorten als minder complexe scholen.
- Scholen waar meer dan 75% van de leerlingen een niet-westerse migratieachtergrond heeft, ervaren vijf keer zoveel last van het lerarentekort als scholen met minder dan 25% van dergelijke leerlingen.
- Bijna 1 op de 4 scholen in het basisonderwijs kampt met moeilijk vervulbare vacatures.

Interventies

- Beleid voor aantrekken leraren en zij-instromers
- Organiseren van extra handen in de klas
- 4-daagse schoolweek
- Structurele investering
- Sterke schoolcultuur

Bij wie moet je zijn?

- [Iedereen Een Meester](#)
- [Zij-instromers](#)
- [Home | PO-Raad](#)
- [VO-raad](#)
- [Stichting Onderwijsambassadeurs](#)

Wetenschap

Voldoende bevoegde leraren zijn essentieel voor de onderwijskwaliteit. Leraren spelen een cruciale rol in de cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen (Hattie, 2009). Onderzoek toont aan dat de kwaliteit van de leraar één van de belangrijkste schoolgerelateerde factoren is voor leerprestaties (Slavin, 2012). Wanneer scholen structureel kampen met een lerarentekort, daalt de onderwijskwaliteit en worden leerlingen minder goed voorbereid op hun vervolgopleiding en de arbeidsmarkt. Leerlingen in kwetsbare wijken hebben het minste toegang tot kwalitatief goed onderwijs door het lerarentekort (Sociaal Economische Raad, 2021). Dit heeft directe gevolgen voor hun schoolloopbaan, motivatie en toekomstperspectieven.

- Webpagina: [Home | Aanpak Lerarentekort](#)
- Artikel & video: [wordt-het-zij-instromers-te-moeilijk-gemaakt-om-leraar-te-worden](#)
- Rapport: [factsheet-lerarentekort](#)

9 Hadden de leraren bij jou op school hoge verwachtingen?

- Iets minder dan 1 op de 2 leerlingen met een lage SES wordt onderschat in het voorlopig schooladvies.
- Ruim 1 op de 3 leerlingen krijgt een lager schooladvies dan dat hun eindtoets aangeeft.
- Ongeveer 10% van de leerlingen wordt direct door de verwachtingen van leraren beïnvloedt.
- Vanaf 2020 worden meisjes vaker onder geadviseerd dan jongens. Voorheen waren de verschillen tussen jongens en meisjes kleiner.

Interventies

- Beleid op hoge verwachtingen

Bij wie moet je zijn?

- [Het Leerinstituut](#)

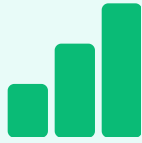
Wetenschap

De verwachtingen die leraren hebben van hun leerlingen spelen een cruciale rol in het onderwijsproces (Hattie, 2009; Rosenthal & Jacobson, 1968). Uit talrijke studies blijkt dat hoge verwachtingen leiden tot betere leerprestaties, terwijl lage verwachtingen juist beperkend kunnen werken (Rosenthal & Jacobson, 1968). Dit fenomeen staat bekend als het Pygmalion- effect: als leraren geloven dat een leerling succesvol zal zijn, gaan zij zich (vaak onbewust) anders gedragen, waardoor die leerling daadwerkelijk beter presteert. Verwachtingen dragen bij aan de ontwikkeling van het zelfvertrouwen, de motivatie en het leerplezier van leerlingen (Hattie, 2009). Wanneer leraren consequent hoge, maar haalbare doelen stellen, gaan leerlingen meer verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leerproces en ontstaat er een positieve leercultuur. Tegelijkertijd tonen onderzoeken aan dat verwachtingen niet altijd gelijk verdeeld zijn (McKown & Weinstein, 2007). Leerlingen met een migratieachtergrond of uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische status krijgen vaker te maken met lage verwachtingen van leraren, ondanks vergelijkbare toetsscores (Rijksoverheid, 2024a). Dit draagt bij aan structurele ongelijkheid in het onderwijs en beperkt kansen op doorstroom naar hogere onderwijsvormen.

- Boek: [Benut het leerpotentieel van alle leerlingen](#), R Bouttaouane
- Boek: [Misschien moet je iets lager mikken](#), Milio van de Kamp
- Site: [Het Leerinstituut](#)
- Boek: [Werk maken van gelijke kansen](#), Ten Brink Uitgevers

10 Wat schreef jouw leraar over je op in je rapport?

Kerncijfers

- Witte meisjes krijgen meer positieve opmerkingen van hun leerkracht op hun basisschoolrapport dan witte jongens en kinderen met een migratieachtergrond.

Interventies

- Investeren in Hoge verwachtingen
- Elkaar nalezen op rapporten

Bij wie moet je zijn?

- Het Leerinstituut

Wetenschap

Lerarenrapportages spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van leerlingen in het basisonderwijs (Hargreaves et al., 2009). Ze bieden niet alleen een overzicht van academische prestaties, maar ook van sociaal-emotionele groei en werkhouding. Kwalitatieve feedback in rapporten kan bijdragen aan een groeimindset bij leerlingen, wat essentieel is voor hun leerontwikkeling (Xu & Brown, 2016). Daarnaast beïnvloeden rapportages de perceptie van ouders en toekomstige leraren over een kind (Rubie-Davies, 2009). Taalgebruik in rapporten kan de verwachtingen van zowel ouders als docenten sturen. Hierdoor kunnen verwachtingen van leraren ten aanzien van leerlingen, bekend als het Pygmalion-effect, een zelfvervullende voorspelling worden (Rosenthal & Jacobson, 1968). Tot slot wordt benadrukt dat constructieve, op groei gerichte feedback effectiever is dan enkel beoordelingen (Hattie & Timperley, 2007). Dit bevordert intrinsieke motivatie en zelfregulatie bij leerlingen. Door nauwkeurige en eerlijke rapportages kunnen leraren bijdragen aan een optimale leeromgeving waarin elk kind zich naar diens potentieel kan ontwikkelen.

- Artikel: wij-leren.nl/rapportvormen-inzicht-in-ontwikkeling
- Nieuwsartikel: [Lief en slim: witte meisjes krijgen vaker complimenten in schoolrapport](#)
- Artikel: [Lief, slim en ijverig: het schoolrapport is niet vrij van vooroordelen - Universiteit Leiden](#)

11 Was jij een thuiszitter?

- In Nederland zijn er naar schatting minimaal 70.000 thuiszitters: leerlingen die drie maanden of langer niet naar school gaan.
- 11% van de kinderen en jongeren krijgt geen volwaardig onderwijs.
- 37% van de ouders van thuiszitters krijgt te maken met drang- en dwangmaatregelen vanuit school of de leerplichtambtenaar om kinderen toch naar school te krijgen.
- Jongens (80%) en leerlingen in het voortgezet onderwijs zitten vaker thuis dan andere groepen leerlingen.
- 48% van de thuiszittende leerlingen is gediagnosticeerd met een psychische of fysieke aandoening.

Interventies

- Vroegtijdige signalering en monitoring
- Flexibele onderwijsvormen
- Maatwerktrajecten
- Onderwijs-zorgarrangementen

Bij wie moet je zijn?

- [School's cool Nederland](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [JES Rijnland](#)

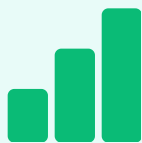
Wetenschap

Wetenschappelijk onderzoek naar thuiszitters toont aan dat langdurige schooluitval vaak wordt veroorzaakt door een combinatie van onderwijsgerelateerde, psychosociale en medische factoren (Krijnen et al., 2021). Ouders en professionals signaleren dat scholen vaak onvoldoende aansluiten bij de behoeften van deze leerlingen, wat bijdraagt aan uitval (Krijnen et al., 2021). Thuiszitters lopen verhoogd risico op leerachterstanden, sociale isolatie, psychische problemen en uitval op lange termijn. Ook lijdt een thuiszitter in een gezin vaak tot gezinsbelasting (Heyne et al., 2018; Krijnen et al., 2021). Experts pleiten voor maatwerk, een betere samenwerking tussen onderwijs en jeugdzorg, en flexibele leertrajecten die aansluiten bij individuele behoeften (Landelijke Oudervereniging Balans, 2024b). De groeiende groep thuiszitters vraagt om een integrale aanpak, waarbij preventie en re-integratie centraal staan.

- Voorbeeld thuiszittersaanpak gemeenten: [Thuiszitterspact - Sterk VO](#)
- Regelhulp: [Leerlingen die dreigen vast te lopen & 'thuiszitters' | Onderwijs en zorg | Regelhulp - Ministerie van VWS](#)
- Artikel & video: [thuiszitters-en-hun-kans-op-onderwijs-zakken-steeds-verder-weg-alleen-al-in-rotterdam-80-klassen](#)
- Boek: [De thuiszittersklas, Martin Schraevesande](#)
- Boek: [Alle leerlingen bij de les, Willy de Heer](#)

12 Konden en mochten vriendjes bij jou thuis spelen?

Kerncijfers

- 32% van de kinderen in groep 5 heeft te maken met een stressvolle thuissituatie.
- 1 op de 10 kinderen in de bovenbouw van de basisschool (groepen 6, 7 en 8) voelt zich vaak tot altijd eenzaam.
- Ruim 30 procent van de Nederlandse jongeren met een migratieachtergrond heeft moeite met de verschillende aspecten van hun identiteit, zoals het navigeren tussen de thuis- en de schoolcultuur.

Interventies

- Rijke schooldag
- Spelen op school/in de omgeving organiseren
- Buitenschoolse activiteiten

Bij wie moet je zijn?

- [Petje af](#)
- [IMC Weekendschool](#)
- [SKC](#)
- [Weekendschool Eindhoven](#)
- [Stichting Campus Nederland](#)
- [Life Skills](#)

Wetenschap

Het thuis kunnen uitnodigen van vriendjes is cruciaal voor de sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen, aangezien het hechte vriendschappen, zelfvertrouwen en sociale vaardigheden bevordert (Schwartz et al., 2000). Als dit structureel ontbreekt, vergroot dat de kans op eenzaamheid, schaamte en sociale isolatie, en kan het een signaal zijn van problemen in de thuissituatie (Sivakumar & Choudhary, 2024). Daarnaast kunnen ouders met een migratieachtergrond andere opvattingen hebben over sociale interacties, zoals het uitnodigen van vriendjes thuis, wat kan leiden tot spanningen of misverstanden (Thuis een Andere Cultuur |, z.d.). Ouders met een migratieachtergrond kunnen zich soms gevangen voelen tussen hun eigen culturele tradities en de verwachtingen van de Nederlandse samenleving, wat van invloed kan zijn op beslissingen zoals het toestaan van vriendjes om thuis te spelen (Movisie, 2024).

- Site: Rijke Schooldag
- Artikel: Opvoeden in twee werelden: balans tussen zorg en zelfbeschikking | Movisie

13 Had jij veel rolmodellen om je heen?

- 1 op de 6 Nederlanders heeft een achterstand op het gebied van sociaal (wie je kent) en cultureel (waar je bij past) kapitaal.
- Vooral ouders in kwetsbare posities, zoals alleenstaande ouders of ouders met een lager inkomen, kunnen minder vaak terugvallen op een ondersteunend/veelzijdig netwerk.
- Leerlingen met een leraar van dezelfde etnische achtergrond voelen zich sterker verbonden met hun studie en toekomstplannen. In de vier grote steden (G4) is het aandeel leraren met een migratieachtergrond het hoogst (soms boven de 40%), terwijl dit in landelijke gebieden veel lager ligt (rond de 10%).
- Mentorprogramma's zorgen ervoor dat deelnemers 52% minder kans hebben om voortijdig school te verlaten en rapporteren een toename van 60% in zelfvertrouwen bij leerlingen.

Interventies

- Mentoring
- Ontmoetingen
- Werkvoorbeelden

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [Jong Ondernemen](#)
- [Petje af](#)
- [SNDI](#)
- [Taal Doet Meer](#)
- [Common Frames](#)
- [Follow your Sun](#)
- [Stichting Anne-Bo](#)
- [School's cool Nederland](#)
- [IMC Weekendschool](#)
- [Stichting Mixclubs](#)
- [SKC](#)
- [BuzinezzClub Foundation](#)
- [Weekendschool Eindhoven](#)
- [Stichting Campus Nederland](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [Life Skills](#)

Wetenschap

Een rijk sociaal netwerk, gevuld met diverse en positieve rolmodellen, kan de ontwikkeling en kansen van kinderen aanzienlijk bevorderen (SCP, 2023). Rolmodellen dienen als voorbeelden van gedrag, waarden en vaardigheden die kinderen kunnen imiteren en internaliseren. Volgens de sociale leertheorie (Bandura & Walters, 1973) leren kinderen niet alleen door directe ervaring, maar ook door observatie van anderen. Wanneer kinderen positieve rolmodellen hebben, zoals ouders, leraren of mensen in de buurt, kunnen ze belangrijke levensvaardigheden en gedragingen ontwikkelen, zoals zelfvertrouwen, empathie en probleemoplossend vermogen. Onderzoek toont aan dat kinderen die opgroeien in omgevingen met verschillende positieve rolmodellen vaak hogere zelfeffectiviteit en toekomstperspectieven hebben (Zimmerman, 2000). Dit versterkt de sociale mobiliteit en helpt kinderen een breder scala aan mogelijkheden voor hun toekomst te zien.

- Rapport: [Aanzienlijke verschillen tussen sociale klassen in Nederland | Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau](#)
- NPO Kennis: <https://npokennis.nl/story/360/waarom-zijn-rolmodellen-nodig>

14 Wie hielp jou toen je moeite had met je huiswerk?

- Slechts 50% van de kinderen ontvangt begeleiding bij hun huiswerk. Van deze groep krijgt de overgrote meerderheid hulp van ouders, familie of vrienden.
- Op de basisschool schakelt 14% van de ouders betaalde hulp in voor huiswerkbegeleiding; dit percentage stijgt naar 34% op de middelbare school.
- 1 op de 9 ouders heeft moeite met lezen, schrijven en/of rekenen.
- Kinderen van ouders met een wo-opleiding nemen vaker deel aan betaald aanvullend onderwijs (27%) vergeleken met kinderen van ouders met een mbo 2-opleiding of lager (12%).
- In januari 2024 stonden er 4.822 bijlesbureaus ingeschreven. Met een totaalomzet van €472 miljoen.

Interventies

- Gratis huiswerkbegeleiding op of via school
- Oudertraining en begeleiding
- Peer tutoring

Bij wie moet je zijn?

- [Taal Doet Meer](#)
- [School's Cool Nederland](#)
- [Iedereen Een Meester](#)
- [SKC](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [Life Skills](#)
- [JES Rijnland](#)

Wetenschap

Huiswerkbegeleiding op de basisschool speelt een belangrijke rol in de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen (Cooper et al., 2000). Volgens Vygotsky's (1978) sociaal-constructivistische theorie leren kinderen het beste wanneer zij ondersteuning krijgen binnen hun "zone van naaste ontwikkeling". Ouders en leraren fungeren hierbij als ondersteuners die geleidelijk minder hulp bieden naarmate een kind vaardiger wordt (Chaiklin, 2003). Onderzoek toont aan dat ouderlijke betrokkenheid bij huiswerk kan leiden tot betere leerprestaties en een positievere houding ten opzichte van school (Fan & Chen, 2001). Echter, de aard van de ondersteuning is cruciaal: autonomie-ondersteunende hulp, waarbij een ouder het kind stimuleert om zelf oplossingen te bedenken, is effectiever dan directe correctie of controle (Pomerantz et al., 2007).

- Boek: [De bijlesgeneratie](#), Louise Elffers
- Boek: [School, Family, and Community Partnerships](#), Joyce L. Epstein

15 Hoe vaak had jij contact met andere mensen uit de buurt?

Terug naar inhoudsopgave

Interventies

- Buurtinitiatieven ondersteunen
- Wijkverbinder/-coördinator inzetten
- Speel- en ontmoetingsplekken creëren / buurtcentra
- Buurtbuddy's / jongerenwerkers

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [Petje af](#)
- [Taal Doet Meer](#)
- [School's cool Nederland](#)
- [MasterPeace](#)
- [IMC Weekendschool](#)
- [Weekendschool Eindhoven](#)
- [Stichting Terra Nova](#)
- [Stichting Campus Nederland](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)

- Ongeveer 44% van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder heeft niet wekelijks contact met hun burens. Dit percentage varieert echter aanzienlijk tussen verschillende leeftijdsgroepen.
- Nederlanders met een hoog inkomen van wie beide ouders in Nederland zijn geboren, hebben minder contact met mensen van een andere afkomst dan Nederlanders met een migratieachtergrond.
- 15% van de Nederlandse bevolking voelt zich weleens onveilig in de eigen buurt.

Wetenschap

Contact met buurtgenoten is cruciaal voor de ontwikkeling van kinderen (Avery et al., 2021; Ma et al., 2023). Dergelijke sociale interacties bevorderen niet alleen persoonlijke groei, maar versterken ook de sociale cohesie binnen een gemeenschap. Kinderen die regelmatig contact hebben met anderen in hun buurt ontwikkelen betere sociale vaardigheden (Chyn & Katz, 2021). Ze leren effectief communiceren, samenwerken en conflicten oplossen. Deze vaardigheden zijn essentieel voor hun latere leven en carrière. Daarnaast draagt interactie met diverse buurtbewoners bij aan het verminderen van vooroordelen en bevordert het respect en begrip voor verschillende groepen (Verloove et al., 2020). Bovendien heeft sociaal contact een positieve invloed op het mentale welzijn van kinderen (Huygen et al., 2008). Het gevoel deel uit te maken van een gemeenschap kan eenzaamheid verminderen en een gevoel van veiligheid en verbondenheid creëren.

- Onderzoek: [Contact tussen buurtbewoners en opvattingen over diversiteit - Integratie en samenleven 2024 | CBS](#)
- Tool: [Verbinden | Wij\(k\)verbinder](#)
- Artikel: <https://www.kis.nl/artikel/contact-stimuleren-bij-en-tussen-mensen-die-daar-niet-voor-open-staan-hoe-doe-je-dat>

16 Kon jij na schooltijd sporten, naar het museum en/of naar muziekles?

- 38,5% van de kinderen van 4 tot 12 jaar beweegt onvoldoende.
- 21,4 % van de kinderen bezoekt regelmatig een museum.
- 14,6 % van de kinderen heeft muziekles.
- Slechts 35% van de kinderen uit gezinnen met een laag inkomen (onder de armoedegrens van €1200 per maand) neemt regelmatig deel aan georganiseerde sport, vergeleken met 75% van kinderen uit gezinnen met een hoog inkomen (boven €3500 per maand).
- 7% van alle kinderen groeit op onder óf vlak boven de armoedegrens.
- Naar schatting krijgen 71.000 kinderen een lager schooladvies door gebrek aan sportdeelname, en 146.000 kinderen door het ontbreken van culturele activiteiten.
- Kinderen van ouders met een hoog inkomen nemen aanzienlijk vaker deel aan activiteiten zoals muziekles (33%) dan kinderen van ouders met een laag inkomen (13%).

Interventies

- Rijke schooldag
- Ouderbijeenkomsten
- Subsidieregelingen
- Kortingspassen

Bij wie moet je zijn?

- [Petje af](#)
- [IMC Weekendschool](#)
- [Weekendschool Eindhoven](#)
- [Stichting Campus Nederland](#)
- [Méér Muziek in de Klas](#)
- [Jeugdfonds Sport & Cultuur](#)
- [Stichting Leergeld](#)
- [Jeugdeducatiefonds](#)
- [Playing for Success](#)

Wetenschap

Door deelname aan sport, culturele uitstapjes en muzieklessen ontwikkelen kinderen essentiële vaardigheden die bijdragen aan hun succes op school en in het latere leven (Ter Weel et al., 2022). Regelmatige fysieke activiteit bevordert niet alleen de lichamelijke gezondheid van kinderen, maar heeft ook een positieve invloed op hun cognitieve functies (Koedijker, 2022). Het bezoeken van musea verrijkt de culturele en intellectuele ontwikkeling van kinderen (Walker et al., 2024). Onderzoek wijst uit dat muziekles de intelligentie en de sociaal- emotionele ontwikkeling van kinderen stimuleert (Ilvy, 2022). Kinderen die muzieklessen volgen, vertonen verbeteringen in vaardigheden zoals luisteren, concentratie en teamwork. Het integreren van naschoolse activiteiten biedt kinderen dus een uitgebalanceerde omgeving waarin ze zowel fysiek als mentaal kunnen groeien (Ter Weel et al., 2022).

- Artikel: <https://www.risbo.nl/nieuws/buitenschoolse-activiteiten-bevorderen-ontwikkeling-en-kansengelijkheid>
- Artikel: [Erik Scherder legt uit: waarom sport en muziek goed zijn voor je brein | Nieuwsbericht | Gelijke kansen](#)
- Tedtalk: [The Power of Music Education | Glen Schubert | TEDxWestshore](#)
- Artikel: [Het belang van kunst en cultuur voor kinderen](#)

17

Was jij een neurodivergente leerling?

[Terug naar inhoudsopgave](#)

- Naar schatting is tussen de 15% en de 20% van de bevolking neurodivers. Dit betekent in grote lijnen dat voor elke 10 leerlingen er één tot twee kinderen zijn die op (een of meerdere) gebied(en) van neurodivergentie (bijvoorbeeld ADHD, autisme, dyslexie) te herkennen zijn.
- Ongeveer 14% van de kinderen in het regulier basisonderwijs ontvangt geregistreerde ondersteuning.
- Ongeveer 48% van de hoogbegaafde kinderen wordt slechts daadwerkelijk geïdentificeerd in het basisonderwijs.
- Bij hoogbegaafde witte jongens uit kansrijke gezinnen is de herkenningskans 60%. Bij hoogbegaafde meisjes met een migratieachtergrond uit minder kansrijke omgevingen is die kans slechts 15%.
- 16% van de kinderen met autisme tussen 6 en 18 jaar gaat niet naar school.
- Circa 40% van de thuiszitters heeft een autismespectrumstoornis (ASS).
- Van de jongeren met ADHD verlaat 35% de school zonder diploma.
- Schattingen geven aan dat tussen de 15% en 50% van de hoogbegaafde leerlingen onder hun niveau presteert, wat kan leiden tot verminderde onderwijskansen.

Interventies

- Verrijkingsprogramma's
- Plusklassen
- Gerichte scholing en bewustwording bij leerkrachten
- Differentiatie in de klas
- Flexibiliteit in het lesprogramma

Bij wie moet je zijn?

- [Pharos](#)
- [Balans](#)
- [Stichting Hoogbegaafd!](#)

Wetenschap

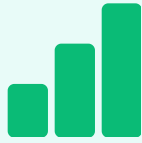
Neurodivergente kinderen passen vaak niet goed in het bestaande onderwijssysteem door gebrek aan begrip en passende ondersteuning (De Heer, 2019). Als het onderwijs niet wordt aangepast aan hun leerbehoeften, kunnen zij leer- en gedragsproblemen ontwikkelen, zoals onderpresteren, motivatieverlies, en zelfs psychische stoornissen of problemen op latere leeftijd, zoals uitval in het voortgezet onderwijs (Castenmiller, 2022). Om deze negatieve gevolgen te voorkomen, is vroege signalering essentieel. Het bieden van passend onderwijs aan neurodivergente kinderen op de basisschool is cruciaal voor hun cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling (Anton Horeweg, 2024). Dit vereist een gezamenlijke inspanning van scholen, leerkrachten en beleidsmakers om te zorgen voor een omgeving waarin deze kinderen hun volledige potentieel kunnen bereiken.

- Artikel: Neurodiversiteit
- Artikel inclusief links naar meer informatie:
- <https://gedragsproblemenindeklas.nl/gedrag-op-school/hoogbegaafdheid>
- Boek: Onderwijs aan zeer makkelijk lerenden of hoogbegaafden, Willy de Heer

18

Was er bij jou op school voldoende ruimte voor talentontwikkeling en horizonverbreding?

Kerncijfers

- 25% van de verschillen in schoolprestaties kunnen verklaard worden door het verschil in vertrouwen dat leerlingen hebben in hun eigen talenten/kunnen.
- 48% van alle leraren en schoolleiders geeft aan dat er geen goed overzicht is van aanbod van aanvullend onderwijs dat ingezet kan worden voor talentontwikkeling en horizonverbreding.
- 96% van alle leraren vindt het waardevol om aanvullend onderwijs in te zetten. Slechts 57% maakt daar met regelmaat gebruik van.

Terug naar inhoudsopgave

Interventies

- Talentontwikkelingsprogramma's
- Buitenschoolse activiteiten / Rijke Schooldag
- Samenwerking met externe partners

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [Jong Ondernemen](#)
- [Petje af](#)
- [SNDI](#)
- [Follow your Sun](#)
- [School's cool Nederland](#)
- [MasterPeace](#)
- [Iedereen Een Meester](#)
- [IMC Weekendschool](#)
- [Weekendschool Eindhoven](#)
- [Stichting Campus Nederland](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)

Wetenschap

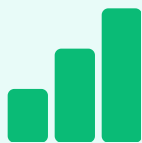
Het stimuleren van talenten draagt bij aan de intrinsieke motivatie van leerlingen, wat hun leerprestaties en sociaal-emotionele ontwikkeling ten goede komt (Vergoossen & Van der Vegt, 2020). Horizonverbreding, door kinderen in aanraking te brengen met diverse activiteiten en kennisgebieden, speelt eveneens een cruciale rol (HanzeHogeschool Groningen, z.d.). Een stimulerende leeromgeving waarin kinderen hun potentieel kunnen ontdekken en ontwikkelen creëert een stevige basis voor hun toekomstige schoolloopbaan en persoonlijke groei.

- Boek: [Talentgerichte ontwikkeling op de basisschool](#), Henderien Steenbeek
- Boek: [Talentgedreven onderwijs geven](#), Els Pronk
- Webpagina: <https://www.slo.nl/thema/meer/talentontwikkeling>

19

Wie hielp jou met de overgang naar de middelbare school?

Kerncijfers

- In Nederland maken jaarlijks ongeveer 180.000 leerlingen de overstap van het primair onderwijs (po) naar het voortgezet onderwijs (vo).
- 1 op de 5 leerlingen heeft moeite met de overgang naar de middelbare school. Dit zijn voornamelijk leerlingen uit lagere sociaaleconomische milieus, leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond en leerlingen van lager opgeleide ouders.
- De helft van de ouders van leerlingen met een vmbo-b/k-advies bezoekt slechts één open dag.

Interventies

- Mentoren of buddy-systemen
- Open dagen begeleiding (door school)
- (Transfer) Coaching
- Ouders betrekken

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [School's cool](#)
- [Iedereen Een Meester](#)
- [Stichting WIJschool](#)
- [SKC](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [Life Skills](#)
- [JES Rijnland](#)

Wetenschap

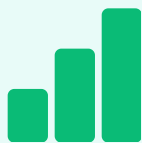
Een soepele overgang naar de middelbare school is essentieel voor het welzijn, academische prestaties en de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen. Onderzoek toont aan dat kinderen die zich goed voelen tijdens deze overgang beter presteren en zich positiever ontwikkelen (West et al., 2008). Een belangrijke factor tijdens de overgang is de mate van schoolse en sociale competenties die een kind vooraf heeft ontwikkeld (Bochane, 2024). Kinderen met sterke executieve functies, zoals plannen en zelfregulatie, passen zich doorgaans beter aan. Daarentegen hebben kinderen met minder ontwikkelde vaardigheden, zoals communicatief kwetsbare kinderen of leerlingen met een lager sociaal-economische achtergrond, meer moeite met de overgang (Bochane, 2024). Ook de sociale context speelt een rol. Leerlingen die bij hun vrienden in de klas komen of ondersteuning ervaren van ouders en leerkrachten, voelen zich sneller thuis op hun nieuwe school (Flikkema, 2024).

- Webpagina: <https://www.nji.nl/ontwikkeling/naar-de-middelbare-school>
- Artikel: [Sociaal emotionele ontwikkeling en studievaardigheden versterken](#)

20

Kon jij bij je ouders/verzorgers terecht als je het zwaar had op school?

Kerncijfers

- 32% van de Nederlandse scholieren ervaart weinig steun van hun gezinsleden. Dit is een stijging ten opzichte van 24% in de jaren ervoor.
- 25% van de leerlingen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status (SES) praat dagelijks met hun ouders over school. 41% van de leerlingen uit gezinnen met een hoge SES doet dat.
- Ongeveer 10% van de Nederlandse jongeren ervaart regelmatig stress vanwege een stressvolle thuissituatie, zoals zorgen, conflicten of spanningen thuis.

Interventies

- Buddy 's
- Zorgcoördinatoren
- Mentorschap
- Ouderbetrokkenheidsprogramma's

Bij wie moet je zijn?

- [School's cool](#)
- [SKC](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [Life Skills](#)
- [JES Rijnland](#)

Wetenschap

Onderzoek wijst uit dat ouderlijke steun een cruciale rol speelt in het academische en sociaal-emotionele succes van middelbare scholieren (Lasarte et al., 2020). Zo vergemakkelijken ondersteunende ouderlijke relaties de overgang naar het voortgezet onderwijs, waardoor het zelfvertrouwen en de algehele ervaring van scholieren wordt vergroot (Jensen & Minke, 2017). Ouderlijke steun heeft een positieve invloed op schoolgeluk, terwijl stress en ouderlijke druk een negatieve invloed hebben (Toraman et al., 2022).

Boek: [School, Family, and Community Partnerships](#), Joyce L. Epstein

21 Hoe vaak werd er op school om jouw mening gevraagd?

Kerncijfers

- Meer dan 60% van de scholen kreeg een herstelopdracht voor burgerschap terwijl leerlingenparticipatie een belangrijk onderdeel van burgerschapsonderwijs is.
- 87% van de middelbare scholen heeft een leerlingenraad.

Interventies

- Leerlingenraden
- Veiligheidsmonitor
- Tevredenheidspeilingen
- Participatieprojecten

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [SNDI](#)
- [Follow your Sun](#)
- [School's cool Nederland](#)
- [Diversion](#)
- [Stichting WIjschool](#)
- [Stichting Terra Nova](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)

Wetenschap

Het actief betrekken van leerlingen bij beslissingen op school is essentieel voor hun ontwikkeling en de kwaliteit van het onderwijs. Onderzoek toont aan dat leerlingparticipatie leidt tot een positiever schoolklimaat en verhoogde motivatie (Van Amerongen & Van den Berg, 2017). Leerlingen die deelnemen aan inspraakorganen, zoals leerlingenraden, ontwikkelen belangrijke vaardigheden zoals zelfvertrouwen en burgerschapscompetenties (Maslowski et al., 2012). Ze voelen zich meer verantwoordelijk en betrokken bij hun leeromgeving. Daarnaast ervaren scholen met actieve leerlingparticipatie een betere sfeer in de klas, minder pestgedrag en een groter draagvlak voor schoolregels (Van Amerongen & Van den Berg, 2017).

- Webpagina: <https://www.slo.nl/sectoren/po/burgerschap-po/onderwijsaanbod/leerlingenparticipatie-inspraak>
- Video's vormgeving leerlingbetrokkenheid: <https://www.vo-raad.nl/onderwerpen/leerlingbetrokkenheid/praktijk-ondersteuning>

22 Was jouw thuissituatie geschikt om te kunnen leren?

- Ongeveer 10% van de middelbare scholieren ervaart een dusdanig stressvolle thuissituatie dat ze daar niet kunnen leren.
- Zo'n 7% van alle kinderen groeit op onder óf vlak boven de armoedegrens.
- Ongeveer 10% van de middelbare scholieren heeft geen eigen kamer of werkplek
- Ongeveer 1 op de 5 leerlingen heeft geen eigen laptop of tablet voor thuisonderwijs.
- Slechts 7% van de leerlingen krijgt een laptop of tablet van school, ondanks dat 64% van de kinderen in het voortgezet onderwijs deze nodig heeft voor het onderwijs.

Interventies

- Educatieve ouderprogramma's
- Ondersteuning thuisactiviteiten
- Middelen

Bij wie moet je zijn?

- [Follow your Sun](#)
- [Stichting Anne-Bo](#)
- [JES Rijnland](#)
- [Stichting Leerkansen](#)
- [Stichting Leergeld](#)
- [Sam& voor alle kinderen](#)

Wetenschap

Een stimulerende thuisomgeving is van cruciaal belang voor de leerprestaties en algehele ontwikkeling van kinderen (Gottfried et al., 1998). Belangrijke factoren hierin zijn de sociaaleconomische status (SES) van het gezin en de mate van ouderbetrokkenheid. Een positieve leeromgeving thuis kan kinderen helpen om nadelen die bijvoorbeeld samenhangen met armoede te verminderen, hoewel ouders met een laag inkomen doorgaans minder betrokken zijn bij educatieve activiteiten met hun kinderen (Crew, 2020). Ook gaat het hier om de praktische kant van thuisonderwijs. Thuisonderwijs vereist dat kinderen beschikken over bepaalde middelen, zoals een computer of tablet en een geschikte werkplek. Echter, niet alle kinderen in Nederland hebben toegang tot deze faciliteiten, wat kan leiden tot ongelijkheid in het onderwijs (Roerdink, 2020).

- Webpagina: <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/gezinnen-met-meervoudige-en-complexe-problemen/te-zetten-hulp/interventies>
- Boek: [Misschien moet je iets lager mikken](#), Milio van de Kamp

23 Wie heeft jou aan je eerste baantje geholpen?

- 38% van de jongeren zet hun eigen sociale netwerk in voor loopbaanoriëntatie.
- 35% van de jongeren heeft een gebrek aan sociaal kapitaal, zoals toegang tot ondersteunende netwerken en informatie, voor bijvoorbeeld het vinden van een eerste baan.
- 12% van de jongeren heeft geen idee wat voor type werk bij hen past.
- Vooral jongeren tussen 15 tot 22 jaar met een niet-westerse migratieachtergrond zijn werkloos (3,4%). Terwijl bij hun leeftijdsgenoten van Nederlandse herkomst dat percentage op bijna 0,9% ligt.

Interventies

- Loopbaanbegeleiding
- Netwerkvorming
- Ontwikkeling werknemersvaardigheden

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [BuzinezzClub Foundation](#)
- [Life Skills](#)
- [JINC](#)

Wetenschap

Het verkrijgen van een eerste baan wordt vaak beïnvloedt door het sociale netwerk van een individu (Trimble & Kmec, 2011). Dit netwerk biedt toegang tot informatie, aanbevelingen en kansen die anders mogelijk onbereikbaar zouden zijn. Onderzoek toont aan dat een uitgebreid sociaal netwerk, dat verder reikt dan directe familie en vrienden, de kans op het vinden van een baan vergroot (Gee et al., 2016). Er zijn aanzienlijke verschillen in de hoeveelheid en kwaliteit van sociaal kapitaal onder jongeren. Deze verschillen zijn vaak gerelateerd aan sociale klassen en opleidingsniveaus. Jongeren uit hogere sociale klassen hebben doorgaans toegang tot bredere en meer invloedrijke netwerken, wat hun kansen op de arbeidsmarkt vergroot (SCP, 2023). Daarnaast kan het verschil tussen jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en hun leeftijdsgenoten mede verklaard worden door beperkte werkervaring en discriminatie door werkgevers (Tierolf et al., 2017).

Publicatie CBS: <https://jeugdmonitor.cbs.nl/publicatie/geen-verdere-toename-van-jongeren-met-betaald-werk>

24 Wie kon jou vertellen over ondernemerschap?

- 57% van alle Nederlandse jongeren overweegt weleens om een eigen bedrijf te starten.
- 55% van alle jongeren vindt het belangrijk om vaker les te krijgen van een ondernemer.
- 72% van de jongeren vindt dat ondernemen onvoldoende aandacht krijgt op de eigen school of opleiding.
- Ruim de helft van de mbo-opgeleide jongeren voelt zich ontmoedigd door maatschappelijke instellingen zoals scholen, overheden en banken om een eigen onderneming te starten.
- 35% van de jongeren heeft een gebrek aan sociaal kapitaal, zoals toegang tot ondersteunende netwerken en informatie, voor het starten van een eigen onderneming.

Interventies

- Startup simulaties
- Mentorschap en coaching
- Innovatiechallenges
- Pitch-wedstrijden
- Studentenbedrijven

Bij wie moet je zijn?

- [Jong Ondernemen](#)
- [Stichting Mixclubs](#)
- [BuzinezzClub Foundation](#)

Wetenschap

Hoewel veel Nederlandse jongeren ondernemersambities hebben, vormen tekorten aan sociaal kapitaal een aanzienlijke belemmering, vooral voor mbo-opgeleiden en jongeren met een migratieachtergrond (SNS, 2023b; Tierolf et al., 2017). Kennis over ondernemerschap verbetert de intenties, houding en zelfredzaamheid van leerlingen met betrekking tot het starten van een onderneming aanzienlijk (Bagheri, 2018). Leren over ondernemerschap biedt daarnaast ook kansen in het aanpakken van jeugdwerkloosheid (Zdolšek & Širec, 2014).

Nieuwsartikel: <https://www.rtl.nl/nieuws/economie/artikel/5471169/meer-jongeren-beginnen-eigen-bedrijf-vanuit-de-schoolbanken-kvk>

25

Was school voor jou een veilige plek waar je kon zijn en ontdekken wie je bent?

- Nederlandse jongeren geven gemiddeld een 7,4 voor het welbevinden op de middelbare school.
- Gelukkig voelt zo'n 97% van de jongeren zich in algemene zin fysiek veilig op de middelbare school.
- Ongeveer 66% van de jongens geeft aan een goede relatie met docenten te ervaren, bij meisjes gaat het om ongeveer 57%.
- 15% van de leerlingen in het voortgezet onderwijs wordt regelmatig gepest.
- Het welbevinden van LHBTI+ -leerlingen en meisjes is in het voortgezet onderwijs minder goed dan dat van niet-LHBTI+'ers en jongens.
- Geweldsincidenten in het onderwijs nemen toe. In het schooljaar 2023-2024 registreerden vertrouwensinspecteurs 2.317 dossiers, een stijging van 165 ten opzichte van het voorgaande jaar.

Interventies

- Paarse vrijdag
- Gedragsverwachtingen op school
- Programma Alternatieve Denkstrategieën (PAD)
- GRIPP (Groepsvorming, Identiteit en PestPreventie)
- Exploratieve leerervaringen

Bij wie moet je zijn?

- [Follow your Sun](#)
- [Stichting Anne-Bo](#)
- [Diversion](#)
- [Stichting WIJschool](#)
- [School en veiligheid](#)

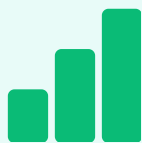
Wetenschap

Een veilige schoolomgeving is cruciaal voor de persoonlijke ontwikkeling en het welzijn van leerlingen (Riekie et al., 2016). Vooral in de periode van de middelbare school, waarin ze actief bezig zijn met het ontdekken van hun identiteit. Dit proces is van groot belang voor de ontwikkeling van zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld (SCP, 2022). De Inspectie van het Onderwijs (2024c) benadrukt dat scholen die actief aandacht besteden aan psychosociale veiligheid, een significant positieve invloed hebben op de prestaties en het emotionele welzijn van jongeren. Het gevoel van veiligheid verlaagt stress en angst, wat het makkelijker maakt voor leerlingen om zich te concentreren op hun persoonlijke groei en academische prestaties.

- Boek: [Leiderschap in de onderwijspraktijk - Sociale veiligheid in school](#)
- Webpagina: [Sociale veiligheid en conflicthantering - SLO](#)
- Webpagina: [Sociale veiligheid op school - School en veiligheid](#)
- Artikel & video: [Hoe is het om LHBTI'er te zijn op de middelbare school? - npo.nl/npo3](#)

26 Kwam jij in contact met jongeren uit andere culturen en achtergronden?

Kerncijfers

- Het aandeel leerlingen met een migratieachtergrond in het voortgezet onderwijs is ongeveer 37%.
- 68% van de mensen met een Nederlandse achtergrond heeft vooral veel contact binnen de eigen herkomstgroep.
- 64% van de jongeren vindt dat discussies over migratie, discriminatie en internationale conflicten groepen mensen tegenover elkaar zetten.
- Bijna 110.000 jongeren voelen zich buitengesloten door discussies over migratie, discriminatie en internationale conflicten, en 87% van hen geeft aan dat dit gevoel het afgelopen jaar is toegenomen.

Interventies

- Uitwisselingsprogramma's
- Buddy- en mentorprogramma's
- Theater en kunstprojecten
- Vrijwilligerswerk in diverse gemeenschappen
- Brede brugklassen

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [Common Frames](#)
- [School's cool Nederland](#)
- [MasterPeace](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)

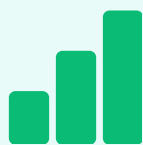
Wetenschap

Het in contact komen met jongeren uit diverse culturen en achtergronden is cruciaal voor de persoonlijke en sociale ontwikkeling van jongeren (De Meijer et al., 2022). Dergelijke interacties bevorderen interculturele competenties, waaronder het vermogen om effectief en respectvol te communiceren met mensen van verschillende culturele achtergronden. Dit is essentieel in onze steeds diverser wordende samenleving. Daarnaast kan interculturele dialoog bijdragen aan het verminderen van vooroordelen en het vergroten van wederzijds begrip en daarmee conflicten tussen groepen helpen voorkomen (Tropp et al., 2022). Dit benadrukt het belang van het creëren van mogelijkheden voor jongeren om in een veilige omgeving met leeftijdsgenoten uit andere culturen in gesprek te gaan.

- Boek: [Nature Of Prejudice, Gordon Allport](#)
- Boek: [Interculturele communicatie, Raya Nunez Mahdi](#)
- Artikel : [what-is-the-contact-hypothesis-in-psychology](#)

27 Kreeg jij net als anderen de kans om verder te leren?

Kerncijfers

- 68% van de leerlingen in het voortgezet onderwijs geeft aan veel steun van hun gezin te ervaren.
- 25% van de studenten in het mbo wordt niet door hun gezin/familie gesteund om verder te leren.
- Vooral mbo-niveau 2-studenten en studenten met een migratieachtergrond, 19%, hebben niemand in hun netwerk die hen stimuleert in het verder leren.
- Scholieren met een migratieachtergrond bereiken het hoger onderwijs vaker via een zogenaamde 'stapelroute' (41%) dan scholieren zonder migratieachtergrond (29%).

Interventies

- Loopbaanoriëntatie en -begeleiding programma's op scholen
- Decanen en mentorgesprekken
- Meeloopdagen & proefstuderen
- Eerste-generatie studentenprogramma's

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [Stichting Anne-Bo](#)
- [BuzinezzClub Foundation](#)

Wetenschap

Het verkrijgen van de mogelijkheid en steun om na de middelbare school verder te leren is van essentieel belang voor zowel individuele ontwikkeling als maatschappelijke vooruitgang (Perna & Swail, 2001). Bovendien speelt hoger onderwijs een cruciale rol in het aanpakken van maatschappelijke uitdagingen, zoals het tekort aan vaardigheden in sectoren als wetenschap, technologie, engineering en wiskunde (STEM). Het bevordert ook sociale mobiliteit door individuen uit diverse achtergronden gelijke kansen te bieden om hun potentieel te realiseren (European Education Area, 2023).

- Boek: [De slimme studiekeuze](#), Marjan Versantvoort
- Onderzoek: [Sociaal kapitaal in het mbo: slagboom of hefboom? Onderzoek onder mbo'ers en docenten](#)

28

Had je toegang tot voldoende financiële middelen om verder te leren?

Kerncijfers

- 1 op de 5 kinderen van éénouder gezinnen groeit op in armoede.
- 540.000 mensen leven onder de armoedegrens.
- Ongeveer 22% van de studenten in het hoger onderwijs heeft financiële problemen, een percentage dat in de afgelopen jaren toeneemt.
- Studenten uit gezinnen met een laag inkomen of zonder hoogopgeleide ouders worden hierbij het vaakst getroffen.

Interventies

- Beurzen
- Financiële educatie
- Financieel studieplan

Bij wie moet je zijn?

- [Follow your Sun](#)
- [Stichting Anne-Bo](#)
- [Moneyways](#)

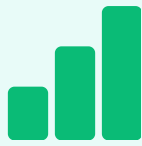

Wetenschap

De kosten van het hoger onderwijs, waaronder collegegeld, studiematerialen en levensonderhoud, kunnen een aanzienlijke financiële last vormen voor studenten en hun families (Fack & Grenet, 2015). Onderzoek toont aan dat financiële overwegingen een significante invloed hebben op de studiekeuze en het vervolgonderwijs van jongeren (Van de Korput, 2022). Hoge studiekosten, kosten voor leermiddelen en levensonderhoud kunnen tijdens de studie leiden tot financiële stress (Witteveen & Attewell, 2019). Dit kan resulteren in studievertraging of zelfs uitval.

- Monitor beleidsmaatregelen: [Hoger Onderwijs-, Onderzoek- en Wetenschapsbeleid | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)
- Onderzoeksrapport: <https://biond.nu/actueel/studiekeuze-in-beweging>

Kerncijfers

- Leerlingen van ouders met een hoger opleidingsniveau zijn vaak meer vertrouwd met impliciete verwachtingen in het onderwijs.
- Ongeveer 1/3e van de studenten in het hoger onderwijs is een eerste generatiestudent.
- De totale uitval en switch van opleiding van eerste generatiestudenten ligt op 30%, vergeleken met 25% voor studenten met ten minste één hoogopgeleide ouder.

Interventies

- Eerste generatie-programma's
- Ouderbetrokkenheid vergroten
- Thuis-/straatcultuur erkennen
- Eerste generatiefondsen
- Sociaal-emotionele vaardigheden trainen

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Anne-Bo](#)
- [ECHO, Expertisecentrum Diversiteitsbeleid](#)
- [Stichting voor Vluchteling-Studenten UAF](#)
- Universiteitsprogramma's zoals [Better Prepared](#)

Wetenschap

Buiten de officiële lesstof om, zijn leerlingen op school ook bezig met omgangsvormen, verwachtingen over gedrag, communicatie met docenten, hoe je status verwerft in een groep, etcetera (Alsubaie, 2015). Deze gewoontes zijn niet voor iedereen vanzelfsprekend, en verschillen sterk tussen jongeren op basis van bijvoorbeeld thuissituatie, cultuur, en straatcultuur. Kinderen uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische status ervaren vaker uitdagingen op dit gebied (Edgerton & Roberts, 2014). Deze uitdagingen kunnen voortkomen uit een gebrek aan middelen of ondersteuning thuis, wat invloed kan hebben op hun bekendheid met en aanpassing aan schoolgebruiken en -gewoontes (Edgerton & Roberts, 2014).

- Boek: [Misschien moet je iets lager mikken](#), Milio van de Kamp
- Boek: [Hoe de straat de school binnendringt](#), Iliass El Hadioui
- Serie: [Sander en de kloof](#) | NPO Start

Welke impact wilde jij maken in de maatschappij?

- 3/4e van alle jongeren vindt het belangrijk dat zij met hun werk een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij. Er zijn geen significante verschillen tussen jongeren op basis van financiële achtergrond.
- Indien jongeren geen actieve bijdrage leveren dan noemt 36% de belangrijkste oorzaak het gebrek aan geld.
- In 2023 heeft 55,9% van de jongeren tussen 15 en 25 jaar zich ingezet voor vrijwilligerswerk bij organisaties of verenigingen.
- Jongeren met een hbo- of wo-opleiding doen vaker vrijwilligerswerk (58%) dan jongeren met een vmbo-opleiding of lager (minder dan 40%).
- Jongeren met een autochtone achtergrond doen in 49% van de gevallen minimaal 1x per week vrijwilligerswerk. Voor tweedegeneratie jongeren is dat 40% en voor eerstegeneratiejongeren 34%.

Interventies

- Maatschappelijke diensttijd
- Vrijwilligerswerk
- Jongerenraden/panels

Bij wie moet je zijn?

- [Stichting Move](#)
- [Jong Ondernemen](#)
- [SNDI](#)
- [Stichting Anne-Bo](#)
- [School's cool Nederland](#)
- [MasterPeace](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [NLdoet & Jongeren | NLdoet](#)

Wetenschap

Het streven van jongeren om impact te maken in de maatschappij is cruciaal voor zowel hun persoonlijke ontwikkeling als voor het welzijn van de samenleving (De León et al., 2020). Actieve maatschappelijke betrokkenheid stelt jongeren in staat om praktische vaardigheden te ontwikkelen, zoals leiderschap en samenwerking, en versterkt hun gevoel van eigenwaarde en competentie (Young Impact, 2021). Onderzoek toont aan dat jongeren die deelnemen aan maatschappelijke activiteiten een sterker gevoel van sociale binding ervaren en bijdragen aan sociale cohesie (Youth Spot, 2019).

- Rapport: [Youngimpact.nl/jongeren-betrokkenheidsmonitor-21](https://youngimpact.nl/jongeren-betrokkenheidsmonitor-21)
- Artikel: <https://www.bnnvara.nl/joop/artikelen/meer-betrokkenheid-van-jongeren-eerst-de-randvoorwaarden-op-orde>
- Artikel: <https://www.scholieren.com/blog/maatschappelijke-betrokkenheid-van-jongeren-deze-scholieren-zetten-zich-in-om-de-maatschappij-te-verbeteren>

31 Welke dromen wilde je waarmaken?

- Ongeveer 35% van de jongvolwassenen maakt zich zorgen over hun financiële situatie en carrièrekansen.
- Jongeren starten hun loopbaan gemiddeld met een studieschuld van €25.000. Tegelijkertijd stijgen de huizenprijzen sneller dan hun inkomens, wat het kopen van een woning bemoeilijkt.
- Gemiddeld 47% van de jongvolwassenen heeft veel vertrouwen in hun eigen toekomst. Mannen en jongeren met een universitaire opleiding hebben vaker dit vertrouwen.

Interventies

- Financiële zelfredzaamheid bijbrengen
- Fondsen

Bij wie moet je zijn?

- [School's cool Nederland](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [Moneyways](#)

Wetenschap

Jongeren in Nederland ervaren aanzienlijke verschillen in hun toekomstperspectieven (Rouvroye, 2023). Terwijl sommigen optimistisch zijn, voelen anderen zich beperkt door economische en sociale uitdagingen. Deze ongelijkheid manifesteert zich in factoren zoals armoede, instabiele thuissituaties en beperkte toegang tot kwalitatief onderwijs en betaalbare huisvesting. Jongeren uit gezinnen met financiële problemen maken zich vaker zorgen over hun toekomst, terwijl jongeren uit welvarendere milieus juist kansen zien om hun ambities te realiseren (Volksgezondheidsmonitor, z.d.). De groeiende mentale druk, onzekerheid op de arbeidsmarkt en het gebrek aan betaalbare woningen versterken het gevoel van uitzichtloosheid bij een deel van de jeugd (Erken, 2021).

- Artikel: [Toekomstperspectieven van jongeren in tijden van crises - NCJ](#)
- Webpagina: [Jongeren helpen omgaan met obstakels voor een positief toekomstbeeld | Nederlands Jeugdinstituut](#)

32 Wist jij toen al hoe je je hoorde te 'bewegen' in onze maatschappij?

Kerncijfers

- 35% van de jongeren heeft een gebrek aan sociaal kapitaal, zoals toegang tot ondersteunende netwerken en informatie.
- Jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond hebben vaker het gevoel dat ze weinig mensen in hun omgeving hebben om mee te praten; bij Turkse jongeren is dat 26% en bij Marokkaanse 25%, tegenover 10% bij Nederlandse jongeren.

Interventies

- Maatschappelijke diensttijd
- Speaking Minds
- Burgerschapsonderwijs in het mbo
- School en Omgeving

Bij wie moet je zijn?

- [School's cool Nederland](#)
- [BuzinezzClub Foundation](#)
- [Big Friends](#)
- [GivingBack](#)
- [Save the Children Nederland](#)
- [Gelijke Kansen Alliantie](#)
- [MDT](#)

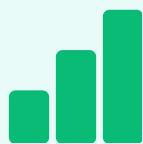
Wetenschap

Het vermogen van jongeren om zich na hun onderwijs succesvol in de maatschappij te bewegen, wordt beïnvloed door diverse factoren, waaronder onderwijsniveau, sociale participatie en burgerschapsvorming. Jongeren die actief zijn in verenigingen, rolmodellen om zich heen hebben en meer ontwikkelde burgerschapscompetenties hebben, bouwen waardevolle netwerken op die hun sociaal kapitaal versterken (Netjes et al., 2011). Echter, jongeren met beperkte toegang tot dergelijke participatiemogelijkheden missen deze kansen, wat hun maatschappelijke positie kan verzwakken (De Haan et al., 2015).

- Rapport: [adviesrapport-burgerschapsonderwijs-in-een-veranderende-samenleving.pdf](#)
- Webpagina: [Maatschappelijke Diensttijd \(MDT\) | Rijksoverheid.nl](#)

33 Hoe ging het met je mentale gezondheid?

Kerncijfers

- 44% van de studenten heeft, volgens de studentenmonitor, last van psychische klachten.
- 51% van de hbo- en wo-studenten geeft aan lichte tot matige psychische klachten te hebben, en 68% rapporteerde emotionele uitputtingsklachten.
- Jongeren geven hun mentaal welbevinden gemiddeld een 6,8.

Interventies

- Sociale-vaardigheidstrainingen
- Cognitieve gedragstherapie – gebaseerde programma's
- Peer-support
- Schoolbrede interventies

Bij wie moet je zijn?

- [Diversion](#)
- [Life Skills](#)
- [MIND Us](#)
- [MIND](#)

Wetenschap

Toegenomen maatschappelijke verwachtingen en prestatiedruk worden vaak genoemd als oorzaken van verhoogde stress en angst onder jongeren (RIVM, 2024). Daarnaast kan intensief gebruik van sociale media bijdragen aan gevoelens van onzekerheid en eenzaamheid. Jongeren met psychische klachten kunnen moeite hebben met dagelijkse activiteiten, wat hun academische prestaties en sociale relaties negatief beïnvloedt (Romunde, 2024). Tieners uit gezinnen met een lage of gemiddelde welvaart scoren minder gunstig op diverse aspecten van mentale gezondheid dan tieners met een hoge welvaart. Dit geldt bijvoorbeeld voor emotionele problemen, problemen met leeftijdsgenoten en de totale score op mentale problemen en levenstevredenheid (Verwey-Jonker Instituut, 2024).

- Boek: [Mistig, Morgan-Mae Bibo](#)
- Rapport: https://www.eerstekamer.nl/overig/20240404/overzichtsstudie_mentale/document

34 Kon jij alle verleidingen weerstaan?

Kerncijfers

- Een grote groep jongeren (29 procent) zou, voor het juiste bedrag, openstaan voor ronselpogingen van criminelen.
- 1 op de 6 jongeren is al eens benaderd voor illegale klusjes.
- 162.000 jongeren zitten in de hoogste risicocategorie voor drugscriminaliteit.
- 62% van de scholen maakt zich zorgen dat leerlingen crimineel worden uitgebuit.

Interventies

- Mentoring
- Sportprogramma's
- Sociale betrokkenheid versterken
- Zelfcontroletraining
- Preventieprogramma's
- Talentontwikkeling

Bij wie moet je zijn?

- [Diversion](#)
- [Stichting WIJschool](#)
- [BuzinezzClub Foundation](#)

Wetenschap

Zelfbeheersing, oftewel het vermogen om verleidingen te weerstaan, speelt een cruciale rol in het dagelijks leven van jongeren. Het beïnvloedt hun gezondheid, sociale relaties, schoolprestaties en hun kansen op een succesvolle toekomst (Crone & Dahl, 2012). Tijdens de adolescentie is de zelfbeheersing echter nog volop in ontwikkeling, mede doordat het hersengebied dat verantwoordelijk is voor impulscontrole – de prefrontale cortex – pas rond het 25e levensjaar volledig is uitgerijpt. Hierdoor zijn jongeren vatbaarder voor risicogedrag, zeker wanneer ze worden blootgesteld aan groepsdruk of directe beloningen. Jongeren met een stabiele thuissituatie, goede schoolbegeleiding en sterke sociale banden blijken minder gevoelig voor risicovol gedrag zoals overmatig alcoholgebruik, drugsgebruik of kleine criminaliteit (SCP, 2021). Jongeren uit kwetsbare gezinnen, met minder sociale steun of een lager sociaaleconomische status, lopen daarentegen meer risico om in de verleiding te komen – én eraan toe te geven (Rijksoverheid, 2024c).

- Factsheet: [Factsheet Jongeren en risicogedrag](#)
- Webpagina: [Voor mentale gezondheid - Trimbos-instituut](#)
- Video: Jong en verslaafd: [Nellie praat met Paulien | Drugslab Extra - Spuiten en Slikken - BNNVARA](#)
- Boek: [Het puberende brein](#)

35 Is (mogelijk) schooluitval bij jou aan de orde geweest?

- In Nederland kennen we jaarlijks zo'n 30.245 nieuwe voortijdig schoolverlaters, ruim 2% van alle leerlingen en studenten tot 23 jaar.
- Veruit de grootste groep voortijdig schoolverlaters bestaat uit mbo-studenten. Van de 30.245 studenten zaten 24.767 op het mbo.
- Het hoogste percentage voortijdig schoolverlaters zijn eerste generatie leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond, 6% van hen is voortijdig schoolverlater.
- Redenen om voortijdig van school te gaan zijn het niet goed aansluiten van de opleiding met de verwachtingen van leerlingen (35%), het hebben van psychische problemen (27%) en een slecht georganiseerde opleiding (26%).

Interventies

- Trajectbegeleiding
- Mentorprogramma's
- Passend onderwijs
- Flexibele leertrajecten
- Beroepsbegeleidende leerweg
- Gezinscoaching
- VAVO

Bij wie moet je zijn?

- [Diversión](#)
- [Stichting WIJschool](#)
- [BuzinezzClub Foundation](#)

Wetenschap

Voortijdig schoolverlaten is een complex maatschappelijk probleem dat wordt beïnvloed door verschillende factoren en aanzienlijke gevolgen heeft voor zowel individuen als de samenleving (CBS, 2021). Jongeren verlaten het onderwijs vaak voortijdig door een combinatie van persoonlijke (lage schoolprestaties, gebrek aan motivatie en psychische problemen), schoolgerelateerde (negatief leerklimaat, onvoldoende begeleiding en lage onderwijskwaliteit) en gezins- en omgevingsfactoren (instabiele thuissituatie, financiële problemen, gebrek aan ouderlijke betrokkenheid). Jongeren zonder startkwalificatie hebben een zwakkere positie op de arbeidsmarkt, met een verhoogde kans op werkloosheid en een lager inkomen. Dit kan leiden tot financiële onzekerheid en sociale uitsluiting. Daarnaast is er een verhoogd risico op psychische problemen en crimineel gedrag onder schoolverlaters (CBS, 2021).

- Boek: Voortijdig schoolverlaten voorkomen: Perspectieven van wetenschap, praktijk en beleid
- Rapport NJI: Internetdocument
- Onderzoek CBS: Samenhang tussen problemen en de kans op voortijdig schoolverlaten | CBS
- Artikel: Effectieve interventies om verzuim en voortijdig schoolverlaten te vermijden

36

Wist jij welke opties voor werk er zijn?

- In Nederland zitten ongeveer 40k jongeren (t/m 27 jaar) in de WW waarvan ongeveer 10% geen startkwalificatie heeft.
- Het werkloosheidspercentage onder jongeren met een wo-opleiding is 3%, terwijl dit bij jongeren met alleen een vmbo-diploma op 12% ligt.
- Vrouwen (22%) vallen minder vaak uit of switchen van opleiding dan mannen (29%).
- Eerstegeneratiestudenten met een niet-westerse migratieachtergrond vertonen zowel een hogere uitval (12%) als switch (23%) dan studenten met ouders met een hbo- of wo-diploma (uitval 10%, switch 22%).
- Ongeveer 22% van de HBO afgestudeerden vindt geen werk in de eigen of een verwante richting.
- Ongeveer 65-70% van de jongeren wisselt tenminste 1x van werkgever binnen de eerste drie jaar van afronden van studie.

Interventies

- Loopbaanoriëntatie & -begeleiding

Bij wie moet je zijn?

- [BuzinezzClub Foundation](#)

Wetenschap

Het bewustzijn van carrière mogelijkheden onder jongeren is cruciaal voor hun loopbaanontwikkeling en participatie op de arbeidsmarkt (Paixão & Gamboa, 2017). Wetenschappelijk onderzoek onderstreept dat jongeren die vroegtijdig en goed geïnformeerd zijn over hun loopbaanopties, beter in staat zijn om passende keuzes te maken die aansluiten bij hun interesses en de vraag op de arbeidsmarkt (Dekker et al., 2022; SER, 2014). Echter is de toegang tot informatie over werkopties is niet gelijk verdeeld (Dekker et al., 2022). Door te investeren in gelijke toegang tot loopbaaninformatie en -begeleiding kunnen we bijdragen aan een eerlijkere arbeidsmarkt waarin alle jongeren de kans krijgen om hun potentieel te benutten (SER, 2014).

- Rapport: [studiebegeleiding-kleurrijke-generatie.pdf](#)
- Website: [LOB+ Loopbaanoriëntatie en -begeleiding voor \(kwetsbare\) jongeren!](#)

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

Bronnen vraag 1

- Rechtuijt, S., & Noordermeer, S. (2019). Prenatale moederlijke stress en cognitieve, psychiatrische en motorische ontwikkelingsstoornissen van het kind: systematische review. *GGZ Vaktijdschrift*, 2(1), 7–23. <https://doi.org/10.31739/ggzv.2019.1.7>
- Cardwell, M. S. (2013). Stress. *Obstetrical & Gynecological Survey*, 68(2), 119–129. <https://doi.org/10.1097/ogx.0b013e31827f2481>
- Glover, V. (2007). The Effects of Maternal Anxiety or Stress During Pregnancy on The Fetus and The Long-Term Development of The Child. *Nutrition And Health*, 19(1–2), 61– 62. <https://doi.org/10.1177/026010600701900207>

Bronnen vraag 2

- Ricciardi, C., Williams, A., & Winsler, A. (2020). Neighborhood effects. *The Encyclopedia Of Child And Adolescent Development*, 1–14. <https://doi.org/10.1002/9781119171492.wecad286>
- Villanueva, K., Badland, H., & Oliver, M. (2017). How does the neighbourhood built environment influence child development? In *Routledge eBooks* (pp. 45–58). <https://doi.org/10.4324/9781315571560-4>

Bronnen vraag 3

- Aguboshim, N. F. C. (2021). An exploration into the conceptual, factual and biblical significance of names. *World Journal Of Advanced Research And Reviews*, 11(3), 127–133. <https://doi.org/10.30574/wjarr.2021.11.3.0439>
- Wan, J. (2023). Exploring Name Tendency: Taking Childrens Names as a Case. *Communications in Humanities Research*, 19(1), 215–219. <https://doi.org/10.54254/2753-7064/19/20231248>
- Ministerie van Binnenlandse Zaken. (2022, 5 juli). Kamerstuk 32847, nr. 922 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32847- 922.html>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

Bronnen vraag 4

- NJI. (z.d.-c). Wat is voor- en vroegschoolse educatie? | Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/voor-en-vroegschoolse-educatie-vve/wat-voor-en-vroegschoolse-educatie>
- Leseman, P. P. M., & Veen, A. (2016). Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen: resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek.
- Leseman, P. P. M. (2022). Het pre-COOL cohort tot en met groep 8: ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit in de voor- en vroegschoolse periode.

Bronnen vraag 5

- Stichting Lezen en Schrijven. (2018). Feiten & Cijfers Laaggeletterdheid: De invloed van lage basisvaardigheden op deelname aan de maatschappij. In Stichting Lezen en Schrijven. <https://www.lezenenschrijven.nl/over-laaggeletterdheid/informatie-over-laaggeletterdheid-nederland>
- Bus, A. G., & De Bondt, M. (2022, 13 september). Vroeg begonnen, veel gewonnen - Stichting Lezen. Stichting Lezen. <https://www.lezen.nl/publicatie/vroeg-begonnen-veel-gewonnen/>

Bronnen vraag 6

- WHO. (2023). Levels and Trends in Child Malnutrition. UNICEF/WHO / World Bank Group Joint Child Malnutrition Estimates: Key Findings of the 2017 Edition. In WHO. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240073791>
- Nationaal Schoolontbijt. (2023, 11 oktober). Feiten en cijfers - Nationaal Schoolontbijt. <https://www.schoolontbijt.nl/over-schoolontbijt/feiten-en-cijfers/>
- Adolphus, K., Lawton, C. L., & Dye, L. (2013). The effects of breakfast on behavior and academic performance in children and adolescents. *Frontiers in Human Neuroscience*, 7. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2013.00425>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

Bronnen vraag 7

- Bredtmann, J., Otten, S., & Vonnahme, C. (2021). Linguistic diversity in the classroom, student achievement, and social integration. *Education Economics*, 29(2), 121–142.
<https://doi.org/10.1080/09645292.2020.1866499>
- Hameed, S., Laraib, M., Malik, A., & Zaidi, S. M. M. (2025). The Role of Language in Shaping Educational Outcomes Across Social Groups (e.g., Language Barriers in Immigrant Communities). *Review Of Applied Management And Social Sciences*, 8(1), 99–110.
<https://doi.org/10.47067/ramss.v8i1.437>
- Chang, F., Crawford, G., Early, D., Bryant, D., Howes, C., Burchinal, M., Barbarin, O., Clifford, R., & Pianta, R. (2007). Spanish-Speaking Children's Social and Language Development in Pre-Kindergarten Classrooms. *Early Education And Development*, 18(2), 243–269.
<https://doi.org/10.1080/10409280701282959>

Bronnen vraag 8

- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Corwin.
- Slavin, R. E. (2012). *Educational Psychology: Theory and Practice*. Pearson Education.
- Sociaal Economische Raad. (2021). Gelijke kansen in het onderwijs: Structureel investeren in kansengelijkheid voor iedereen. In Sociaal Economische Raad.
<https://www.aob.nl/assets/Nieuws/Downloads/gelijke-kansen-in-onderwijs.pdf>

Bronnen vraag 9

- Hattie, J. (2009). *Visible learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. Corwin.
- Rosenthal, R., & Jacobson, L. (1968). Pygmalion in the classroom. *The Urban Review*, 3(1), 16–20.
<https://doi.org/10.1007/bf02322211>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- McKown, C., & Weinstein, R. S. (2007). Teacher expectations, classroom context, and the achievement gap. *Journal Of School Psychology*, 46(3), 235–261.
<https://doi.org/10.1016/j.jsp.2007.05.001>
- Rijksoverheid. (2024a, maart 5). Monitor schooladvies en doorstroomtoets 2022-2023. Rapport | Rijksoverheid.nl.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/03/04/monitor-schooladvies-en-doorstroomtoets-2022-2023>

Bronnen vraag 10

- Hargreaves, A., Lieberman, A., Fullan, M., & Hopkins, D. (2009). Second International Handbook of Educational Change. In Springer eBooks. <https://doi.org/10.1007/978-90-481-2660-6>
- Xu, Y., & Brown, G. T. (2016). Teacher assessment literacy in practice: A reconceptualization. *Teaching And Teacher Education*, 58, 149–162. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2016.05.010>
- Rubie-Davies, C. M. (2009). Teacher expectations and perceptions of student attributes: Is there a relationship? *British Journal Of Educational Psychology*, 80(1), 121–135.
<https://doi.org/10.1348/000709909x466334>
- Rosenthal, R., & Jacobson, L. (1968). Pygmalion in the classroom. *The Urban Review*, 3(1), 16–20.
<https://doi.org/10.1007/bf02322211>
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The Power of Feedback. *Review Of Educational Research*, 77(1), 81–112.
<https://doi.org/10.3102/003465430298487>

Bronnen vraag 11

- Krijnen, E., Vaessen, A., Pater, C., & Ledoux, G. (2021). Zicht op thuiszitten: Geschillen over toelating, verwijdering of ontwikkelingsperspectief van (dreigende) thuiszitters. In *kohnstamminstituut.nl* (Nr. 1071). Kohnstamm instituut.
<https://kohnstamminstituut.nl/rapport/zicht-op-thuiszitten/>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Heyne, D., Gren-Landell, M., Melvin, G., & Gentle-Genitty, C. (2018). Differentiation Between School Attendance Problems: Why and How? *Cognitive And Behavioral Practice*, 26(1), 8–34.
<https://doi.org/10.1016/j.cbpra.2018.03.006>
- Landelijke Oudervereniging Balans. (2024b, maart 19). Extra informatie bij artikel 'Een kijkje in Nederlands onderzoek naar thuiszittende leerlingen' - Balans. Balans.
<https://balansdigitaal.nl/extra-informatie-bij-artikel-een-kijkje-in-nederlands-onderzoek-naar-thuiszittende-leerlingen>

Bronnen vraag 12

- Schwartz, D., Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (2000). Friendship as a moderating factor in the pathway between early harsh home environment and later victimization in the peer group. *Developmental Psychology*, 36(5), 646–662.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.36.5.646>
- Sivakumar, S., & Choudhary, V. L. (2024). SOCIAL NETWORKS OF CHILDREN AND PARENTS IN SINGLE-PARENT FAMILIES. *International Journal Of Education Modern Management Applied Science & Social Science*, 06(03(II)), 66–72.
[https://doi.org/10.62823/ijemmasss/6.3\(ii\).6900](https://doi.org/10.62823/ijemmasss/6.3(ii).6900)
- Thuis een andere cultuur | . (z.d.). JouwGGD.
<https://jouwggd.nl/familie-en-vrienden/thuis-een-andere-cultuur/>
- Movisie. (2024, 22 augustus). Opvoeden in twee werelden: balans tussen zorg en zelfbeschikking.
<https://www.movisie.nl/artikel/opvoeden-twee-werelden-balans-tussen-zorg-zelfbeschikking>

Bronnen vraag 13

- SCP. (2023, 3 maart). Aanzienlijke verschillen tussen sociale klassen in Nederland. Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau.
<https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2023/03/07/aanzienlijke-verschillen-tussen-sociale-klassen-in-nederland>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Bandura, A., & Walters, R. H. (1973). Social learning and personality development. Vancouver, B.C. : Crane Library.
- Zimmerman, B. J. (2000). Self-Efficacy: An Essential Motive to Learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 82–91. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1016>

Bronnen vraag 14

- Cooper, H., Lindsay, J. J., & Nye, B. (2000). Homework in the Home: How Student, Family, and Parenting-Style Differences Relate to the Homework Process. *Contemporary Educational Psychology*, 25(4), 464–487. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1036>
- Chaiklin, S. (2003). The zone of proximal development in Vygotsky's analysis of learning and instruction. In Vygotsky's educational theory in cultural context (1ste editie). Cambridge University Press.
- Fan, X., & Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1–22. <https://doi.org/10.1023/a:1009048817385>
- Pomerantz, E. M., Moorman, E. A., & Litwack, S. D. (2007). The How, Whom, and Why of Parents' Involvement in Children's Academic Lives: More Is Not Always Better. *Review Of Educational Research*, 77(3), 373–410. <https://doi.org/10.3102/003465430305567>

Bronnen vraag 15

- Avery, E. E., Hermesen, J. M., & Kuhl, D. C. (2021). Toward a Better Understanding of Perceptions of Neighborhood Social Cohesion in Rural and Urban Places. *Social Indicators Research*, 157(2), 523–541. <https://doi.org/10.1007/s11205-021-02664-0>
- Ma, L., Ye, R., Ettema, D., & Van Lierop, D. (2023). Role of the neighborhood environment in psychological resilience. *Landscape And Urban Planning*, 235, 104761. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2023.104761>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Chyn, E., & Katz, L. F. (2021). Neighborhoods Matter: Assessing the Evidence for Place Effects. *The Journal Of Economic Perspectives*, 35(4), 197–222. <https://doi.org/10.1257/jep.35.4.197>
- Verloove, J., Van Wonderen, R., & Felten, H. (2020). Theorieën en aanpakken van polarisatie. <https://www.kis.nl/sites/default/files/2022-06/theorieen-en-aanpakken-van-polarisatie-uitgebreid.pdf>
- Huygen, A., De Meere, F., & Verwey-Jonker Instituut. (2008). De invloed en effecten van sociale samenhang: Verslag van een literatuurverkenning. https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2008/01/De-invloed-en-effecten-van-sociale-samenhang_1169.pdf

Bronnen vraag 16

- Ter Weel, B., Bussink, H., & Koeman, N. (2022). Gevolgen van kansenongelijkheid in Nederland: Welke beleidsopties zijn er? In SEO (Nr. 2022–38). SEO Economisch Onderzoek. <https://www.seo.nl/publicaties/gevolgen-van-kansenongelijkheid-in-nederland/>
- Koedijker, J. (2022, 15 maart). Nut en meerwaarde van sport en bewegen in het basisonderwijs. Allesoversport.nl. <https://www.allesoversport.nl/thema/beweegstimulering/nut-en-meerwaarde-van-sport-en-bewegen-in-het-basisonderwijs>
- Walker, F., Bucker, B., Snell, J., Anderson, N., Pilz, Z., Houwaart, K., Van Den Brink, R., Kintz, P., De Vries, I., & Theeuwes, J. (2024). Age-adapted painting descriptions change the viewing behavior of young visitors to the Rijksmuseum. *Scientific Reports*, 14(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-024-73963-y>
- Ilvy. (2022, 23 januari). Het belang van muziekles op de basisschool - onderzoeksresultaten - Your Symphony Onderzoek naar de kracht van muziek. Your Symphony. <https://yoursymphony.nl/2018/09/06/belang-muziekles-basisschool>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

Bronnen vraag 17

- De Heer, W. (2019). Onderwijs aan zeer makkelijk lerenden of hoogbegaafden (1ste editie). Eburon.
- Castenmiller, K. (2022, 9 augustus). Hoogbegaafdheid – slim, maar niet op school. Onderwijscommunity.
<https://onderwijscommunity.nl/artikelen/hoogbegaafdheid-slim-maar-niet-op-school>
- Anton Horeweg. (2024, 28 december). Hoogbegaafdheid – gedragsproblemen inde klas. Gedragsproblemen inde klas.
<https://gedragsproblemenindeklas.nl/gedrag-op-school/hoogbegaafdheid>

Bronnen vraag 18

- Vergoossen, H., & Van der Vegt, A. (2020, 2 maart). Wat zijn de effecten van talentgericht werken op motivatie, sociaal-emotionele ontwikkeling en leerprestaties in het primair onderwijs? | Kennisrotonde. Kennisrotonde.
<https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/talentontwikkeling-primair-onderwijs>
- Hanze Hogeschool Groningen. (z.d.). Curious Minds: een positieve benadering van talent | Hanze. Hanze Hogeschool Groningen.
<https://www.hanze.nl/nl/onderzoeken/centers/centre-of-expertise-healthy-ageing/verhalen/curious-minds-een-positieve-benadering-van-talent>

Bronnen vraag 19

- West, P., Sweeting, H., & Young, R. (2008). Transition matters: pupils' experiences of the primary-secondary school transition in the West of Scotland and consequences for well-being and attainment. Research Papers in Education, 25(1), 21–50.
<https://doi.org/10.1080/02671520802308677>
- Bochane, M. (2024, 13 november). Een soepele start in het voortgezet onderwijs. <https://research.hanze.nl/>.
<https://research.hanze.nl/nl/activities/een-soepele-start-in-het-voortgezet-onderwijs>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Flikkema, L. (2024). De invloed van de sociale omgeving op verwachtingen van de overgang naar de middelbare school van basisschoolleerlingen in groep 7 en 8 [Masterscriptie]. Rijksuniversiteit Groningen.

Bronnen vraag 20

- Lasarte, O. F., Fernández, A. R., Palacios, E. G., & Díaz, E. R. (2020). The role of social support in school adjustment during Secondary Education. *Psicothema*, 1(32), 100– 107.
<https://doi.org/10.7334/psicothema2019.125>
- Jensen, K. L., & Minke, K. M. (2017). Engaging Families at the Secondary Level: An Underused Resource for Student Success. *The School Community Journal/School Community Journal*, 27(2), 167–191. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1165629.pdf>
- Toraman, Ç., Aktan, O., & Korkmaz, G. (2022). How can we make Students Happier at School? Parental Pressure or Support for Academic Success, Educational Stress and School Happiness of Secondary School Students. *Shanlax International Journal Of Education*, 10(2), 92–100.
<https://doi.org/10.34293/education.v10i2.4546>

Bronnen vraag 21

- Van Amerongen, M., & Van den Berg, N. (2017, 22 december). Heeft leerlingen betrekken bij het schoolbeleid positieve effecten op de motivatie en de leerprestaties? | Kennisrotonde. Kennisrotonde.
<https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/leerlingen-betrekken-bij-schoolbeleid>
- Maslowski, R., Van Der Werf, M., Oonk, G., Naayer, H., & Isac, M. (2012). Burgerschapscompetenties van leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. ICCS.
https://pure.rug.nl/ws/files/14427415/Burgerschapscompetenties_onderbouw.pdf

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

Bronnen vraag 22

- Gottfried, A. E., Fleming, J. S., & Gottfried, A. W. (1998). Role of Cognitively Stimulating Home Environment in Children's Academic Intrinsic Motivation: A Longitudinal Study. *Child Development*, 69(5), 1448–1460. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1998.tb06223.x>
- Crew, M. (2020). Literature Review on the Impact of COVID-19 on Families, and Implications for the Home Learning Environment. National Literacy Trust. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED611369.pdf>
- Roerdink, Y. (2020, 30 april). Geen laptop of minder hulp: ongelijkheid groeit door thuisonderwijs. NOS. <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2332244-geen-laptop-of-minder-hulp-ongelijkheid-groeit-door-thuisonderwijs>

Bronnen vraag 23

- Trimble, L. B., & Kmec, J. A. (2011). The Role of Social Networks in Getting a Job. *Sociology Compass*, 5(2), 165–178. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2010.00353.x>
- Gee, L. K., Jones, J., & Burke, M. (2016). Social Networks and Labor Markets: How Strong Ties Relate to Job Finding on Facebook's Social Network. *Journal Of Labor Economics*, 35(2), 485–518. <https://doi.org/10.1086/686225>
- SCP. (2023, 3 maart). Aanzienlijke verschillen tussen sociale klassen in Nederland. Nieuwsbericht | Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2023/03/07/aanzienlijke-verschillen-tussen-sociale-klassen-in-nederland>
- Tierolf, B., Steketee, M., Gilsing, R., Bellaart, H., & Kennisplatform Integratie & Samenleving. (2017). Leefomstandigheden van kinderen met een migratieachtergrond.

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- <https://www.kis.nl/sites/default/files/2022-08/leefomstandigheden-kinderen-met-een-migratieachtergrond.pdf>

Bronnen vraag 24

- SNS. (2023b, juli 5). Onderzoek SNS: Driekwart jongvolwassenen heeft ondernemersdromen,. Baaz.nl. <https://www.baaz.nl/onderzoek-sns-driekwart-jongvolwassenen-heeft-ondernemersdromen-maar-ondervindt-obstakels>
- Tierolf, B., Steketee, M., Gilsing, R., Bellaart, H., & Kennisplatform Integratie & Samenleving. (2017). Leefomstandigheden van kinderen met een migratieachtergrond. <https://www.kis.nl/sites/default/files/2022-08/leefomstandigheden-kinderen-met-een-migratieachtergrond.pdf>
- Bagheri, A. (2018). University Students' Entrepreneurial Intentions: Does Education Make a Difference? In Contributions to management science (pp. 131–154). https://doi.org/10.1007/978-3-319-90394-1_8
- Zdolšek, T., & Širec, K. (2014). Impact of Entrepreneurship Education on Entrepreneurial Intentions of Students: A review of empirical research. Our Economy Journal Of Contemporary Issues in Economics And Business, 60(3–4), 55–64. <https://doi.org/10.7549/ourecon.2014.3-4.06>

Bronnen vraag 25

- Riekie, H., Aldridge, J. M., & Afari, E. (2016). The role of the school climate in high school students' mental health and identity formation: A South Australian study. British Educational Research Journal, 43(1), 95–123. <https://doi.org/10.1002/berj.3254>
- SCP. (2022, 7 juli). LHBT Monitor 2022. Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2022/07/05/lhbt-monitor-2022>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Inspectie van het Onderwijs. (2024c). Overzicht dossiers vertrouwens inspecteurs in het onderwijs 2023-2024. In Inspectie van het Onderwijs.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/02/03/overzicht-dossiers-vertrouwensinspecteurs-in-het-onderwijs-2023-2024>

Bronnen vraag 26

- De Meijer, L., Dias-Broens, A., Wolff, R., & Meeuwisse, M. (2022, 10 februari). Bevorderen van Interculturele Competenties van Studenten in het Hoger Onderwijs door het volgen van een Practicummodule.
<https://pedagogischestudien.nl/article/view/13732>
- Tropp, L. R., White, F., Rucinski, C. L., & Tredoux, C. (2022). Intergroup Contact and Prejudice Reduction: Prospects and Challenges in Changing Youth Attitudes. *Review Of General Psychology*, 26(3), 342–360.
<https://doi.org/10.1177/10892680211046517>

Bronnen vraag 27

- Perna, L. W., & Swail, W. S. (2001). Pre-College Outreach and Early Intervention. *Thought & Action*, 17(1), 99–110.
<https://eric.ed.gov/?id=EJ631160>
- European Education Area. (2023, 9 januari). Hoogwaardig en relevant hoger onderwijs.
<https://education.ec.europa.eu/nl/education-levels/higher-education/relevant-and-high-quality-higher-education>

Bronnen vraag 28

- Fack, G., & Grenet, J. (2015). Improving College Access and Success for Low-Income Students: Evidence from a Large Need-Based Grant Program. *American Economic Journal Applied Economics*, 7(2), 1–34. <https://doi.org/10.1257/app.20130423>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Van de Korput, J. (2022). EERSTEGENERATIESTUDENTEN: EEN GROEP APART? Journal Of Social Intervention Theory And Practice, 31(3), 64. <https://doi.org/10.54431/jsi.743>
- Witteveen, D., & Attewell, P. (2019). Delayed Time-to-Degree and Post-college Earnings. Research in Higher Education, 62(2), 230–257. <https://doi.org/10.1007/s11162-019-09582-8>

Bronnen vraag 29

- Alsubaie, M. A. (2015). Hidden Curriculum as One of Current Issue of Curriculum. In Journal Of Education And Practice: Vol. Vol.6 (Nummer No.33, pp. 125–126) [Journal- article]. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1083566.pdf>
- Edgerton, J. D., & Roberts, L. W. (2014). Cultural capital or habitus? Bourdieu and beyond in the explanation of enduring educational inequality. Theory And Research in Education, 12(2), 193–220. <https://doi.org/10.1177/1477878514530231>

Bronnen vraag 30

- De León, M. C. D., Negueruela, M., & Sánchez-Izquierdo, M. (2020). Benefits of Volunteering in Young People at Risk of Social Exclusion. Irish Journal Of Applied Social Studies, 20(1), 5. <https://arrow.tudublin.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1352&context=ijass>
- Young Impact. (2021, 4 juni). Jongeren betrokkenheidsmonitor - Download het rapport - Young Impact. <https://youngimpact.nl/jongeren-betrokkenheidsmonitor-21/>
- Youth Spot. (2019). Jongerenwerk draagt bij aan de transformatiedoelen. Participe Maakt Meedoen Mogelijk. [https://www.participe.nu/jongerenwerk-draagt-bij-aan-de-transformatiedoelen#:~:text=Het%20effectonderzoek%20toont%20aan%20dat%20jongeren%20die%20zes,hebben%20en%20een%20sterker%20gevoel%20van%20eigenw aarde%20hebben.](https://www.participe.nu/jongerenwerk-draagt-bij-aan-de-transformatiedoelen#:~:text=Het%20effectonderzoek%20toont%20aan%20dat%20jongeren%20die%20zes,hebben%20en%20een%20sterker%20gevoel%20van%20eigenw%20aarde%20hebben.)

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

Bronnen vraag 31

- Rouvroye, L. (2023). Bestaans(on)zekerheid in de ogen van jongvolwassenen. DEMOS, 5.
<https://publ.nidi.nl/demos/2023/demos-39-05-rouvroye.pdf>
- Volksgezondheidsmonitor. (z.d.). Veerkracht en regie.
<https://volksgezondheidsmonitor.nl/gezondheid-en-leefstijl/veerkracht-regie>
- Erken, H. (2021, 22 februari). Jongeren staan economisch gezien 1-0 achter - Rabobank. Rabobank.
<https://www.rabobank.nl/kennis/s011124473-jongeren-staan-economisch-gezien-1-0-achter>

Bronnen vraag 32

- Netjes, J., Van de Werfhorst, H., Karsten, S., & Bol, T. (2011). Onderwijsstelsels en non- cognitieve uitkomsten van onderwijs (Door Programmaraad voor het Onderwijsonderzoek (PROO) & Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)) [Report].
<https://www.nro.nl/sites/nro/files/migrate/PROO+Onderwijsstelsels+Herman+van+de+Werfhorst.pdf>
- De Haan, J., Baay, P., & Yerkes, M. (2015). Positief en negatief sociaal kapitaal van mbo- jongeren: sociale ongelijkheid naar opleidingsniveau? Sociologie, 11(3-4).
<https://doi.org/10.5117/sociologie/157433142015011003006>

Bronnen vraag 33

- RIVM. (2024). Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen 2024.
<https://www.rivm.nl/gezondheidsmonitors/jongvolwassenen/2024>
- Romunde, F. (2024, 14 oktober). Risico- en beschermende factoren. Trimbos-instituut.
<https://www.trimbos.nl/kennis/mentale-gezondheid-preventie/expertisecentrum-mentale-gezondheid/mentale-gezondheid-jeugd/risico-beschermende-factoren/>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Verwey-Jonker Instituut. (2024, 4 juni). Mentale gezondheid van jongeren en studenten in Nederland - Verwey-Jonker Instituut. <https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/mentale-gezondheid-van-jongeren-en-studenten-in-nederland/>

Bronnen vraag 34

- Crone, E. A., & Dahl, R. E. (2012). Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility. *Nature Reviews. Neuroscience*, 13(9), 636–650. <https://doi.org/10.1038/nrn3313>
- SCP. (2021, 2 augustus). Opgroeien in een kwetsbare wijk. Publicatie | Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/05/27/opgroeien-in-een-kwetsbare-wijk>
- Rijksoverheid. (2024c, oktober 10). Criminaliteit en rechtshandhaving 2023: Ontwikkelingen en samenhangen. Rapport | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/10/10/tk-bijlage-criminaliteitenrechtshandhaving2023-oktober2024>

Bronnen vraag 35

- CBS. (2021, 10 december). Samenhang tussen problemen en de kans op voortijdig schoolverlaten. Centraal Bureau Voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2021/49/samenhang-tussen-problemen-en-de-kans-op-voortijdig-schoolverlaten>

Bronnen vraag 36

- Paixão, O., & Gamboa, V. (2017). Motivational Profiles and Career Decision Making of High School Students. *The Career Development Quarterly*, 65(3), 207–221. <https://doi.org/10.1002/cdq.12093>

Levensweg bronnen

Literatuurverwijzingen per vraag

- Dekker, F., De Vleeschouwer, E., Van Der Toorn, A.-J., & SEOR BV. (2022). DE JEUGD HEEFT TOEKOMST: Een studie naar de impact van JINC in primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. In SEOR. <https://mijn.jincbelgie.be/wp-content/uploads/2023/03/JINC-Impactonderzoek-De-jeugd-heeft-toekomst-1-3.pdf>
- SER. (2014). Studiebegeleiding en loopbaanoriëntatie voor een kleurrijke generatie. In SER (pp. 1–46). <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2015/studiebegeleiding-kleurrijke-generatie.pdf?la=nl&hash=D090009FCD2EAA33D84D1CCACBD25AD0>